

Co-funded by
the European Union

CRVENI KRST CRNE GORE

1875

Црвени крст Србије
Red Cross of Serbia

1876

AUSTRIAN RED CROSS

Analiza medijskog sadržaja u vezi sa tretmanom starijih lica i osoba sa invaliditetom od strane medija i pojedinaca, u vrijeme zdravstvene krize uzrokovane pandemijom COVID-19

ANALIZA MEDIJA

With funding from

Austrian
Development
Cooperation

Analiza medijskog sadržaja u vezi sa tretmanom starijih lica i osoba sa invaliditetom od strane medija i pojedinaca, u vrijeme zdravstvene krize uzrokovane pandemijom COVID-19

ANALIZA MEDIJA

IZDAVAČ:

Crveni Krst Crne Gore

ZA IZDAVAČA:

Jelena Dubak

U SARADNJI SA:

Arhimed d.o.o.

AUTORKE I AUTORI:

Jelena Jovanović Marović

Dajana Zečević

Danijel Radević

TIRAŽ:

200 komada

ŠTAMPA:

Piccolo print

UVOD	5
DEMOGRAFIJA - PROCJENA STANJA, PREDIKCIJE i PREPORUKE	6
DEMOGRAFSKI KONTEKST EU	6
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, DUGOTRAJNA NJEGA I ZAŠTITA STARIH LICA U EU	7
SIROMAŠTVO STARIH LICA	8
PROSJEČNA STAROST STANOVNIŠTVA U CRNOJ GORI	9
KONCEPTUALNI OKVIR	11
ANALIZA MEDIJSKOG SADRŽAJA	16
Grafik 1. Broj objava u odnosu na posmatrane periode (2019/2020)	16
Grafik 2. Broj objava u odnosu na posmatrane periode po vrsti medija (2019/2020) – tema: STARA LICA	18
Grafik 3. Broj objava u odnosu na posmatrane periode po vrsti medija (2019/2020) – tema: OSI	18
Grafik 4. Broj objava po medijima pojedinačno - STARA LICA (2019/2020)	19
Grafik 5. Broj objava po medijima pojedinačno - OSI (2019/2020)	20
KVALITATIVNA ANALIZA	21
KVALITATIVNI PREGLED ZA TEMU STARIJA LICA	21
Grafik 6. Broj objava različitog tona u odnosu na posmatrane periode (2019/2020) – tema: STARA LICA	21
Grafik 7. Odnos polarizovanih medijskih objava u odnosu na posmatrane periode (2019/2020) – tema: STARA LICA	22
Grafik 8. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: STARA LICA 2019.	23
Grafik 9. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: STARA LICA 2020.	24
KVALITATIVNI PREGLED ZA TEMU – OSOBE SA INVALIDITETOM (OSI)	25
Grafik 10. Broj objava različitog tona u odnosu na posmatrane periode (2019/2020) – tema: OSI	25
Grafik 11. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: STARIJA LICA 2019.	26
Grafik 12. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: OSI 2020.	26
KVALITATIVNI OSVRT NA PLASIRANI MEDIJSKI SADRŽAJ	27
ZAKLJUČAK	36
METODOLOGIJA	38
PRAĆENI MEDIJI	38
ANALITIČKI PARAMETRI:	38
Posmatrani periodi:	38

UVOD

Opšti cilj projekta "Jačanje otpornosti starijih osoba i osoba sa invaliditetom tokom Covid-19 virusa i budućih kriza" akcionim planom realizacije između ostalih važnih aktivnosti predviđao je i izradu „Studije istraživanja o medijskom izvještavanju o starijim licima i osobama sa invaliditetom tokom Covid pandemije“. Dakle, kompanija Arhimed je za potrebe Crvenog krsta Crne Gore (CKCG) sprovedla monitoring medijskog sadržaja, a za potrebe izrade analize medijskog sadržaja u vezi sa tretmanom starijih lica i osoba sa invaliditetom od strane medija i ostalih pojedinaca, a u vrijeme zdravstvene krize uzrokovane pandemijom COVID-19, odnosno u uporednom periodu godine ranije. Cilj analize medijskog sadržaja, je da detektuje komunikacione izazove i probleme i ponudi potencijalne preporuke za jačanje otpornosti starijih lica i osoba sa invaliditetom na Zapadnom Balkanu tokom Covid-19 i novih potencijalnih javnozdravstvenih izazova. U tom kontekstu monitoringom medijskog sadržaja pristupilo se provjeravanju načina na koji su se mediji obraćali izdvojenim grupama, detektovanju potencijalnih stereotipnih obraćanja. Sve ovo u namjeri pronalaženja prostora za unaprjeđenje komunikacije.

Prepostavka Crvenog krsta Crne Gore(CKCG) je da pristrasnosti i ugrađeni stereotipi imaju opipljive efekte na kreiranje javnih politika koje zauzvrat direktno utiču na to kako starije osobe i osobe sa invaliditetom pristupaju uslugama i učestvuju u diskursu o javnoj politici.

Tačnije, polazne prepostavke su:

- ☒ Učešće starijih i osoba sa invaliditetom u javnom i društvenom životu je neproporcionalno nisko uprkos rastućem udelu u populaciji,
- ☒ U medijima se često sreću predrasude koje spadaju u kategorije ejdžizma i invaliditeta,
- ☒ Mediji često nemaju adekvatno znanje i informacije koje vode ka kulturi ejdžizma, isključivanja OSI, senzacionalističkog ili zaštitničkog izvještavanja,
- ☒ Tokom krize COVID-19, posebno uprkos njenom nesrazmernom uticaju na starije osobe i osobe sa invaliditetom, njihova ljudska prava su bila ugrožena i to se u izvesnoj mjeri odrazilo na stereotipno izvještavanje u medijima,
- ☒ Javni diskurs pretjerano pojednostavi, homogenizuje i infantilizuje starije osobe i osobe sa invaliditetom (izražen protekcionizam i stroga pravila).

U krajnjem, cilj analize je utvrditi opšte trendove javnog izvještavanja o starijim osobama i osobama sa invaliditetom prije epidemije COVID-19, tokom prvog vrhunca i nakon pandemije.

DEMOGRAFIJA - PROCJENA STANJA, PREDIKCIJE i PREPORUKE

DEMOGRAFSKI KONTEKST EU

Postoje četiri socijalno-demografska faktora koja djeluju na društvene i ekonomski uslove života na području današnje Europe. "Prvo, riječ je o opadanju fertiliteta, odnosno smanjenju stopa biološke reprodukcije stanovništva. Drugo, opadanje fertiliteta povezano je s demografskim starenjem koje podrazumijeva povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom stanovništvu. Na trećem su mjestu migracije stanovništva, kako unutrašnje, tako i spoljašnje, koje su posljednjih desetak godina poprimile sve veće razmjere. Četvrto je proces transformacija strukture i funkcija porodice" (Puljiz, 2015:82).

Smanjenje broja stanovnika, uz povećanje broja starih i pad broja radno aktivnih karakteristika je stanja na nivou ukupne populacije u državama EU. Trendovi su slični i u evropskim državama koje nisu članice EU. Uopšteno, projekcije demografskih kretanja ukazuju na:

- A. dalji pad stope nataliteta
- B. produženje očekivanih godina života
- C. porast broja najstarijih starih i
- D. povećanje koeficijenta zavisnosti.

(Vuković, 2011.)

Socio-demografski trendovi starenja nužno nameću povećan broj stanovnika starije životne dobi u okviru ukupnog broja evropskih stanovnika. U pitanju je "tiha revolucija, koja nije samo demografska, nego ima veliki uticaj na ekonomski, socijalni, kulturni, psihološki i duhovni život" (Tellier, Vikat i Stuckebelberger, 2009, prema Puljiz, 2015). Drugim riječima, starenje stanovništva uzrokovavaće poremećaje u sistemima zdravstvene i socijalne zaštite, dovešće u pitanje održivost sistema penzijskog-invalidiskog osiguranja, rezultiraće osjetnim turbulentijama na tržištu rada. Najbolji pokazatelj zatečenog stanja jesu opšti podaci za države EU uoči početka pandemije COVID -19, a to su:

- Do 2100. godine u EU27 živjeće oko 408 miliona ljudi, od čega će stariji preko 80 godina predstavljati oko 15% populacije.
- Uoči pandemije COVID - 19, 2019. godine u EU28: udio starih od 65-79 godina i preko 80 godina 14,3% i 5,7% respektivno (EUROSTAT, 2019).
- Uoči pandemije COVID – 19, 2018. godine u EU28: očekivane godine života za oba pola 81, pri čemu za žene 83,6, a za muškarce 78,3 (EUROSTAT, 2018).
- Uoči pandemije COVID-19, 2017. godine u EU28: stopa fertiliteta iznosila je 1,59 živođene djece po ženi, sa rasponom od 1,26 na Malti do 1,90 u Francuskoj (EUROSTAT, 2017).

Očekivane godine života za žene u Irskoj, Grčkoj, Španiji, Francuskoj, Italiji, Kipru, Luksemburgu, Malti, Austriji, Portugaliji, Sloveniji, Finskoj i Švedskoj su preko 84.

Očekivane godine života za muškarce preko 80 su u Irskoj, Španiji, Italiji, Kipru, Malti, Holandiji i Švedskoj su preko 80.

Svjetska ekonomska i finansijska kriza u EU dodatno je istakla posljedice demografskog starenja. Stoga, obezbeđivanje sigurne starosti sadrži dvije komponente:

1. razvijanje prikladnog, trajnog i finansijski prilagodljivog penzijskog sistema
2. osiguranje pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i dugotrajnoj njezi.

Prva navedena komponenta usmjeravanje reformi u pravcu obezbeđivanja davanja koja će garantovati nivo (materijalne) sigurnosti koji je viši od linije siromaštva i poštovanje principa međugeneracijske solidarnosti. Uvažavanje principa jednakog tretmana, odnosno rodne ravnopravnosti jako je važno za opsežno sprovođenje reformi.

Drugo navedena komponenta – kreiranje politika koje će omogućiti zdravstvenu njegu onima kojima je potrebna. Neophodno je uvažiti i to da žene čine najveći broj najstarijih starih, te da postojeći sistemi njege ne uvažavaju ovu činjenicu. Sve je veći značaj razvijanja javnog i neformalnog sektora, pri čemu se ne smeju izgubiti iz vida visoki standardi i utvrđeni kriterijumi za stimulisanje privatne inicijative, kako bi se prerasporedili poslovi i zadovoljile sve veće potrebe (Perišić, Vesić, i saradnici, 2019).

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, DUGOTRAJNA NJEGA I ZAŠTITA STARIH LICA U EU

Sa starenjem stanovništva rastu i zdravstveni troškovi, kao i ukupna opterećenost zdravstvenog sistema. Izdaci za zdravstvenu zaštitu ljudi u starijoj dobi značajno su veći nego kada su u pitanju mlađe i srednje generacije. Prema autorskim procjenama stari ljudi u dobi iznad 65 godina na zdravstvenu zaštitu troše 3,2 puta više od druge populacije, dok oni stariji od 75 godina na zdravstvene usluge troše 4,1 puta više od mlađih kontingenata stanovnika (Esping- Andersen i Palier, 2008:110). Na drugoj strani, neki autori ukazuju na činjenicu da je porast ukupnih zdravstvenih troškova, o kojem se dosta raspravlja kada je riječ o strukturi javnih izdataka, prije svega posljedica sve skupljih zdravstvenih tehnologija, koje se danas koriste u liječenju bolesti (Puljiz, 2015:110). Naglašavamo da se zdravstveni troškovi, kako analize pokazuju (OECD, 2008, 2009), koncentrišu i uvećavaju u posljednje dvije godine života, a posebno u tri do šest mjeseci prije smrti. Posljednjih godina raste udio privatnih troškova za zdravstvo, a zdravstvena zaštita je postala univerzalna, sa tendencijom što šireg obuhvata stanovništva. Istovremeno, ide se sa idejom prebacivanja dijela troškova na građane (participacija), što je logična posljedica rasta troškova za zdravstvo. To su posebno odnosi na skupe postupke i procese liječenja, a najviše odražava na finansijske mogućnosti starijeg stanovništva.

Posljednjih godina, dugotrajnija njega i zaštita starih lica postaje sveprisutnija u evropskim državama. Logično, povećan broj najstarijeg stanovništva (iznad 80 godina) uzrokuje razvoj različitih oblika zaštite, podrške, njege starih i nemoćnih. U praksi, postoje različiti primjeri u zavisnosti od finansijskih kapaciteta države, odnosa zdravstvene i socijalne zaštite, kulturoloških osobenosti, itd.

SIROMAŠTVO STARIH LICA

Brojni su uzroci siromaštva starih lica. Logična posljedica odlaska u penzije jeste i smanjenje prihoda u starijoj dobi. Nažalost, troškovi za neke osobe postaju čak i veći što može osobu staviti u rizik od siromaštva. Ranija istraživanja na koja ćemo se pozvati u nastavku ovog teksta ističu da su najrazličnije osobe ženskog pola, starije dobi, bez mirovina, niskog obrazovanja i lošeg zdravstvenog statusa. Uzrok siromaštva mogao bi se pripisati i nerazvijenim ili loše koncipiranim penzijskim sistemima ili neefikasnom socijalnom zaštitom za starije, kao i nerazvijenom lokalnih oblika upravljanja socijalnom zaštitom za starije osobe (poput Crne Gore). Česta situacija koja pogoda starije ljude ogleda se u gubljenju socijalnih kontakata. Napredovanjem starosti umanjuje se mogućnost za sklapanje novih poznanstava, a odsustvo sa tržišta rada rezultira slabljenju ne samo ekonomskog već i socijalnog statusa. Jedan od mogućih uzroka siromaštva kod starijih osoba, ali i veliki društveni problem za starije osobe predstavlja finansijsko ili materijalno zlostavljanje.

Prema istraživanju EU-SILC¹ rizik od siromaštva u državama članicama Evropske unije može se svrstati u tri kategorije (Antczak i Zaidi, 2016.). Prva kategorija su zemlje čiji je rizik od siromaštva među osobama starije životne dobi manji od prosjeka (ispod 15%) kao što su: Holandija, Francuska, Danska, Češka, Španija, Irska i Slovačka. U drugu kategoriju pripadaju države sa rizikom od siromaštva oko prosjeka (između 16% i 21%) Švedska, Belgija, Njemačka, Finska, Italija, Slovenija, Velika Britanija, Mađarska i Portugal. U trećoj kategoriji su države s rizikom od siromaštva većim od prosjeka (23% i više) Grčka, Malta, Kipar, Litvanija, Rumunija, Estonija, Letonija i Bugarska, kao zemlja sa vrlo visokom stopom rizika od siromaštva u starijoj dobi (48%).

Pol je značajan prediktor siromaštva u starosti. Naime, jaz u riziku od siromaštva između polova povećava se sa povećanjem starosne dobi. Drugim riječima, razlika u polu s rizikom od siromaštva je veća u starijoj populaciji od populacije radne dobi (Antczak i Zaidi, 2016.). Autor Yang (2011.) je došao do zaključka da su žene u većem riziku od siromaštva u starijoj dobi od muškaraca. Peters i Wouter (2015.) posebno ističu sledeće životne situacije kao pogodne za ulazu starih žena u rizik od siromaštva: ukoliko je žena neudata, razvedena ili udovica (Kwan i Walsh, 2018.) ako je starija žena učesnica migracionih talasa (Kwan i Walsh, 2018.).

Starije osobe koje imaju niski nivo obrazovanja su u većem riziku od siromaštva u starijoj dobi (Kwan i Walsh, 2018.). Obrazovanje utiče na mogućnosti za karijerno napredovanje, produktivnost na radnom mjestu, kao i na polivalentnost u tržišnoj participaciji. Sveukupno, posljedice koje proizvodi obrazovanje rezultiraju većim ili manjim iznosom penzije u starosti. Život u ruralnom području limitira pristup zdravstvenim institucijama i socijalnim službama, što s konsekventno odražava na kvalitet života starih lica. S druge strane, starije osobe koje žive u urbanim područjima ukoliko nemaju socijalnu participaciju u aktivnostima u kojima učestvuje većinsko stanovništvo mogu biti djelimično isključene iz života zajednice kojoj nominalno pripadaju.

¹ EU-SILC (European Union-Survey on income and living conditions) označava godišnje istraživanje u zemljama članicama Evropske unije o prihodima i uslovima života (MONSTAT, 2022.).

Siromaštvo starih lica je u korelaciji sa lošijim zdravstvenim statusom. Usljed lošijeg zdravstvenog stanja ili ograničenog pristupa zdravstvenim uslugama siromašne starije osobe su većem riziku od loših ishoda koronavirusa. Također, studije su pokazale da je siromaštvo starijih osoba značajno povezano s nižim statusima mentalnog zdravlja, kao što je razvijanje depresije i slabije kognitivno funkcioniranje (Kim i sur., 2013.; Albeit, Sachs Ericsson, Corsention i Cougle, 2009). Takođe, jedan od rizika siromaštva je i tjelesni invaliditet (Adena i Myck, 2014.; Kim i sur., 2013.; Chi i Tucker-Seele, 2013.; Louie i Ward, 2011.; prema Kwan i Walsh, 2018.). Brojne interne i eksterne barijere prisutne su u životima lica sa invaliditetom (pristupi obrazovanju, zapošljavanju, institucijama, subjektivne percepcije, diskriminacija, itd.). Ukoliko na problematiku isključenosti uslijed invaliditeta dodamo i rizike starosti, jasno je da se radi od „dvostrukog riziku“ potpuno marginalizacije.

Aktuelni javni, privatni, dobrovoljni i neformalni mehanizmi nemaju kapacitet da trajno riješe problematiku siromaštva starih. Javne politike borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, formulisane kroz strateške pristupe (Lisabonska strategija, Evropa 2020, itd.) nisu pružili očekivane rezultate. Prema skorašnjim podacima, gotovo dvije petine starijih ljudi koji žive sami nisu imali kapacitet za suočavanjem s neočekivanim finansijskim izdacima u Evropi (Eurostat, 2020). Dakle, protektivni mehanizmi od ulaska u rizik siromaštva slabe uslijed manjih penzija, rasta ukupnih troškova života, nemogućnosti radnog angažovanja, pojačanih zdravstvenih rizika, prisustva invaliditeta u pojedinim slučajevima, itd.

PROSJEČNA STAROST STANOVNJIŠTVA U CRNOJ GORI

Niske stope nataliteta i mortaliteta u Crnoj Gori uz duži životni vijek i značajnu spoljnu emigraciju, dovele su to toga da se udio mlade populacije i populacije u radnoj dobi smanjuje, a povećava udio populacije 65 i više godine. Za dvije decenije, učešće populacije do 14 godina se smanjilo sa 21% na 17,9%, odnosno sa 128,2 hiljada na 110,2 hiljade, dok se u istom periodu, učešće populacije 65+ povećalo sa 12% na 16%.^[1] Populacija 80 i više godine dvostruko je veća u poređenju sa 2000. godinom. Broj starijih lica (65 više godina) koji nijesu radno aktivni u odnosu na radno aktivno stanovništvo (15 do 65) značajano se povećava. Indeks starenja^[2] u 2022. godini iznosio je 94, što govori da su mlada i starija populacija gotovo izjednačene. Predviđa se da će u EU do 2050. godine udio ljudi starijih od 65 godina u odnosu na radno sposobno stanovništvo (15-64 godine) dostići 50% - dvostruko od sadašnjeg nivoa (MONSTAT, 2022).

Po pokazatelju prosječna starost Crna Gora je na pragu duboke demografske starosti i ona iznosi 39,4 godina, što je za 5 godina niže od prosjeka EU, gdje Italija i Njemačka imaju najstariju populaciju (48 i 45,8 godina), dok najmlađu populaciju u poređenju sa prosjekom EU imaju države kandidati za članstvo Turska (32,8) i Kosovo* (30,4). Prema projekcijama stanovništva,^[3] po varijanti niskog fertiliteta, prosječna medijalna starost populacije Crne Gore do 2061. godine mogla bi iznositi 48,6 godina, a udio populacije 80+ iznosio bi 9,9%. Prosječna starost sjevernog regiona do 2061. godine mogla bi iznositi 51,1 godinu, središnjeg 48,1 i primorskog 47,8 godina (MONSTAT, 2022).

^[1] Osnovni je pokazatelj praga starenja, a kad pređe vrijednost 12%, smatra se da je stanovništvo određenog područja ušlo u proces starenja.

^[2] Indeks starenja je procentualno učešće osoba starih 60 i više godina prema stanovništvu mlađem od 20 godina.

^[3] Uprava za statistiku (2012): Projekcije stanovništva do 2061. godine.

LITERATURA:

- Antczak, R. i Zaidi, R. (2016). Risk of Poverty among Older People in EU Countries. Ifo DICE Report, 14(1), 37-46.
- Župan, A. (2019). Socijalna skrb u zajednici za starije osobe u socijalnom riziku. Journal of Applied Health Sciences, 5(1), 97-103.
- Šućur, Z. (2005a). Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj. Financijska teorija i praksa, 29(1), 37-58.
- Kwan, C. i Walsh, C. A. (2018). Old age poverty: A scoping review of the literature. Cogent Social Sciences, 4(1), 1-21.
- Ebbinghaus, B. (2021). Inequalities and poverty risks in old age across Europe: The double-edged income effect of pension systems. Social Policy & Administration, 21(1), 1-16.
- Vuković, D. (2011). *Socijalna politika Evropske unije*. Beograd: Fakultet političkih nauka, Beograd.
- Perišić, N., Vesić, Z., Sjeničić, M. (2019). Međugeneracijska solidarnost u dokumentima i aktivnostima Evropske unije. *Socijalna politika*, 3/2019: 51-72.
- Puljizz V. (2016). Starenje stanovništva – izazov socijalne politike, *Revija za socijalnu politiku*, Zagreb god. 23, br. 1, str. 81-98.
- Esping-Andersen, G., & Palier, B. (2008). *Trois leçons sur l'État-providence*. Paris: Editions du Seuil et La République des Idées.
- Eurostat (2020). Ageing Europe - Looking at the lives of older people in the EU - 2020 edition [datoteka s podacima].
- Službeni zavod za statistiku – MONSTAT, (2022). Demografija u Crnoj Gori, (datoteka sa podacima), Podgorica.

AUTOR POGLAVLJA: Doc. dr Uglješa Janković

KONCEPTUALNI OKVIR

Kada govorimo o potencijalnoj percepciji javnosti o stariim licima generalno, treba uzeti u obzir dva važna momenta, a to su: medejske slike o stariim licima laičke percepcije starenja. Mediji imaju veliku moć u kreiranju stvarnosti ili nametanju percepcija u vezi sa društvenim procesima, pa je takav slučaj i sa socio-kulturnom percepcijom starih lica. Na primjer, osim što predstavljaju izvor informacija o različitim starosnim grupama, nerijetko i (ne) namjerno utiču na oblikovanje javne percepcije starenja. U nedostatku stvarnog kontakta između mladih i starijih mediji često postaju jedini izvor međugeneracijskog odnosa. Pa tako u javnoj sferi stara lica često znaju biti obilježena na kontradiktoran način, od ljudi kojima je neophodno permanentna pomoć i podrška do optimističkog pristupa starosti i stariim ljudima kao bogatstvu jednog društva. Dakle, način na koji mediji pristupaju predstavljanju određene teme ima velik uticaj na pojedinačno tumačenje društvene stvarnosti, a u ovom slučaju statusa i potreba starih lica².

Starenje je proces kroz koji prolazi svako živo biće, i ukoliko laička percepcija nameće isključivo negativne aspekte starosti, proizvešće stvaranje čitavog narativa koji starost i stara lica tretira negativno (ageizam). Promjene u procesu starenja obično se smatraju negativnim i neizbjeglim pojavama. Proces staranje nameće kako promjenu prioriteta i potreba, tako i drugačije pozicioniranje starih lica u odnosu na društvena zbivanja. Nažalost, često se dešavaju situacije stereotipnog karakterisanja starih lica i njihovog socijalnog statusa. Mnogi stariji ljudi i sami vjeruju u njih, uslijed čega dolazi do težeg prilagođavanja na starenje. Negativan stav prema stariim osobama (npr. da su bolešljivi, krhki, nesposobni, depresivni i sl.) dovodi do razvijanja predrasuda i stereotipa s negativnom konotacijom. Posljedica djelovanja stereotipa i predrasuda je otežano ostvarivanje bazičnih prava, upitan pristup nekim pravima, odnosno diskriminacija. Najčešći korišćeni stereotipi i predrasude u laičkoj javnosti prema stariim licima su:

- 1) Svi stari ljudi su isti;
- 2) Starost počinje sa 65 godina;
- 3) Stari ljudi nisu produktivni, ne zarađuju i kao takvi teret su društvu.
- 4) Stari ljudi se ne zaljubljuju i ne zanima ih seks.
- 5) Stari ljudi imaju problem sa pamćenjem i često zaboravljaju skorašnje događaje.
- 6) Stari ljudi su čangrizavi i dosadni;
- 7) Stari ljudi su bespomoćni;
- 8) Stari ljudi su usporeni i nostalgični;
- 9) Stari ljudi imaju specifičan miris;

² Tako na primjer, Gerbner i saradnici (Gerbner et al., 1979, prema: Harwood & Giles, 1992) utvrdili su da su stari pretežno negativno predstavljeni na televiziji, počevši od toga da se prikazuju kao potpuno seksualno nezainteresovane osobe zatvorenog umu pa sve do opisa starijih kao nesposobnih, mentalno sporih i usamljenih (Zovko, Vukobratović, 2017). Vickers (2007) navodi primjer online crtanog filma pod nazivom „Honesty on the Internet” u kojem je prikaz fizičkih obilježja starih (tijela i lica) potpuno je iskrivljen i sugerise da stariji ljudi nisu atraktivni i da kao takvi moraju lagati da bi bili što privlačniji. Robinson, Callister & Magoffin (2009) analizirali su filmove za mlade u periodu od 1980. do 2006. Rezultati su da stariji ljudi u „teen“ filmovima čine tek oko 7% ukupnog broja likova. Stariji ljudi su marginalizirani i u pogledu njihove uloge, budući da su predstavljeni kao pozadinski, sporedni likovi (Robinson, i saradnici, 2009). Autori Kovačević i Milosavljević (2014) u svom radu problematiziraju pojavljivanje starijih osoba u reklamama te, na temelju rezultata istraživanja, dolaze do zaključka kako se starije osobe pojavljuju u pozitivnom kontekstu u malom broju reklama. U tim slučajevima prikazani su kao mudri, puni iskustva te uvijek spremni pomoći drugima svojim savjetima (Kovačević, Milosavljević, 2014).

- 10) Stari ljudi teško uče i ne treba da uče;
 - 11) Stari ljudi pate od čestih poremećaja zdravlja – bolešljivi su;
 - 12) Stari ljudi predstavljaju opterećenje za zdravstvenu zaštitu;
 - 13) Stari ljudi su bespomoćni i ne mogu odlučivati o svom životu;
 - 14) Stari ljudi ne bi trebalo da imaju političko pravo glasa.
 - 15) Stari ljudi nepotrebno crpe sredstava kroz penzije od aktivnog stanovništva;
- (Djelimičan IZVOR: *Psihologija starenja: Predrasude*)

Navedene predrasude i stereotipi otežaju funkcionisanje starih lica, njihovu socijalnu integraciju i pariticipaciju. Stoga, okosnica i osnovni cilj razvoja politike podrške stariim licima treba da bude okrenuta poboljšanju njihovog socijalnog statusa, jačanju društvene kohezije i sposobnosti starih lica da pomognu sami sebi u predupređivanju pojave koje uzrokuju njihovu marginalizaciju.

U Crnoj Gori je 2012. godine promovisana *Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica*. Demografski trendovi starenja nametnuli su potrebu za kreiranjem strategijskog pristupa koji je imao za cilj adekvatniju i proaktivniju podršku stariim licima. Naime, to dovoljno jasno pokazuju statistički podaci za prethodnih pola vijeka po kojima je npr. grupa lica sa preko 60 godina života 1953. godine činila 10,42% ukupnog stanovništva, da je takvo učešće te grupe potrajalo sve do 1991. kada se povećava na 12,78%, nakon čega je 2003. godine to učešće poraslo na 16,67% (*Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica, 2012:4*). Popis iz 2012. godine pokazuje prisustvo od 16,7% starih lica u ukupnom stanovništvu. U tom periodu su i identifikovani glavni nedostaci sistema podrške stariim licima, a to su:

- A. sistem nije u stanju da obuhvati sva stara lica, posebno siromašna, bolesna, nemoćna i samohrana stara lica kojima je neophodna pomoć i podrška društva;
- B. nedovoljna je i nedovoljno sistematicna informisanost starih lica i cijelog društva o pravima iz oblasti socijalne zaštite starih lica;
- C. u ostvarivanju utvrđenih prava socijalne zaštite starih lica dominiraju različiti vidovi materijalnih davanja, bez značajnih primjera podrške socijalnih servisa u zajednici;
- D. U ostvarivanju sistema zaštite i prava iz oblasti socijalne zaštite starih lica neznatna je uloga opština, dok se većina prava za stara lica iz oblasti socijalne zaštite se ostvaruje kroz postojeću mrežu ustanova socijalne zaštite (centri za socijalni rad, ustanova za smještaj odraslih -invalidnih i starih lica i ustanova za smještaj lica sa posebnim potrebama).

(*Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica, 2012:4-5*)

Na bazi postavljene strategije, urađena je „Analiza primjene Strategije razvoja sistema socijalne zaštite starijih za period 2013. - 2017. godine”, a za svrhu formulisanja nove *Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starijih za period od 2018. do 2022. godine*. Nova strategija (2017) je- donošena u cilju promovisanja unapređenja normativnog okvira, daljeg razvoja usluga podrške za život u zajednici, unapređenja kvaliteta socijalne zaštite starijih i povećanja učešća organizacija civilnog društva, nevladinih organizacija, privrednih društava, preduzetnika i fizičkih lica u pružanju usluga socijalne zaštite starijim, na održiv način u vrijeme kada je sistem socijalne zaštite u Crnoj Gori zauzeo jasne pravce razvoja (*Strategije razvoja sistema socijalne zaštite starijih, 2013. – 2017:4*). Novitet u strategiji odnosi se na ideju integrisanih socijalnih usluga. Integrисane socijalne usluge, pored usluga socijalne zaštite, obuhvataju i druge resore (zdravstvo, stanovanje, obrazovanje, zapošljavanje, kulturu i dr.) te omogućavaju zadovoljavanje većeg broja potreba korisnika.

Integrисane socijalne usluge odnose se na međusektorsku saradnju u obezbjeđivanju usluga (Strategije razvoja sistema socijalne zaštite starijih, 2018-2022:8). Prethodno je inicirana saradnja sa nizom organizacija i nevladinih organizacija koje u opisu svog posla imaju bavljenje potrebama starih lica³

Danas, nakon promovisanja dva ciklusa strateških pristupa, ne možemo tvrditi da se situacija značajnije promijenila, osim što broj starih u pogledu broja, a i u pogledu potreba raste. Realizovani su poduhvati koji se odnose na izgradnju domova za stara lica (Bijelo Polje, Podgorica, Nikšić, Pljevlja), uprkos promovisanju ideje o deinstitucionalizaciji socijalne zaštite. Ipak, nije došlo do razvoja socijalnih usluga, kako za stara lica, tako na nivou svih kategorija stanovništva koje su korisnici i potencijalni korisnici usluga u socijalnoj zaštiti. To se odnosi prevashodno na standarde kvaliteta, odnosno na strukturalne i funkcionalne kapacitete za razvoj i pružanje socijalnih usluga. Primjetni su i nedostaci u pravilnicima koji značajno limitiraju dostupnost svih socijalnih usluga. Generalno, postojeći pravilnici u sistemu socijalne zaštite tretiraju područje usluga ali u velikom broju slučajeva ne preciziraju dodatno prirodu usluga i proces njihove realizacije. „Osnovni nedostaci kreiranih pravilnika su: a) nedovoljno razrađene aktivnosti koje se preduzimaju radi zadovoljavanja potreba određenih korisničkih grupa, b) nedovoljno precizno definisani kriterijumi koji se odnose na stručni kadar; c) i nedostignost pojedinih strukturalnih standarda, prije svega onih koji se odnose na infrastrukturu i angažovanje stručnih radnika. Dakle, polazeći od opštih međunarodnih standarda neophodno je kreirati nacionalne opšte standarde i u odnosu na njih upodobiti minimalne posebne i pojedinačne standarde za konkretnе socijalne usluge“ (ZSDS, 2019).

Dominanta saznanja prethodnih godina o stariim licima baziraju se na aktivnostima međunarodnih organizacija, sporadičnom lokalnom aktivizmu pojedinih nevladinih organizacija i naravno medijskom izvještavanju. Prvobitno, saznanja su se odnosila na pojedinačne situacije, neke istraživačke nalaze ili aktivnosti koje se odnose na izgradnju domova za stara lica. Pojačana pozornost javnosti na prema stariim licima dešava se tek od marta 2020.godine sa pojavom pandemije COVID-19.

Dakle, ne možemo govoriti o proaktivnim politikama prema stariim licima koje bi uključivale sljedeće strategije i aktivnosti:

- a) Političko osnaživanje starijih osoba;
- b) Promocija participacije starijih na tržištu rada;
- c) Promocija doživotnog učenja i obuke starijih;
- d) Prepoznavanje starijih kao potrošača sa specifičnim potrebama, interesima i preferencijama;
- e) Obraćanje pažnje na specifične potrebe starijih u vezi sa stanovanjem, transportom i kulturnim aktivnostima;
- f) Njegovanje međugeneracijskih odnosa kroz pozitivno izvještavanje u medijima i sprovodenjem kampanja;
- g) Promocija angažovanja starijih u civilnom sektoru i jačanje uloge volonterstva. (UNICEF, 2009)

³ Crveni krst Crne Gore, NVO „Adria“, NVO „Volonteri Crne Gore“, NVO „Naše doba“, NVO „Povjerenje“, Savez Udrženja penzionera Crne Gore, NVO „Humanitarac“ i NVO „Caritas Barske nadbiskupije“.

Ljudi žive sve duže i sve zdravije živote nego ranije i imaju potencijala da pružaju važne doprinose društvu i u svojoj starijoj dobi. Istovremeno su starije osobe osjetljive i na pojave socijalnog isključivanja, marginalizacije i diskriminacije, koje mogu biti posljedica postojećeg društvenog ambijenta ili neke društvene krize (pandemija COVID-19).

Takve okolnosti nalažu kreiranje komunikacione strategije i komunikacionih planova koja bi bili svojevrsna platforma za medije, kreatore politika, lokalne samouprave i nevladine organizacije za tretman starih lica. U ovom slučaju, komunikaciona strategija bi predstavljala opšte namjere, okvirni pravac u vezi sa tim što želimo da postići politikom podrške stariim licima u budućnosti. Komunikacioni planovi odnosili bi se na operativni dio realizacije strateških ciljeva koji bi uključivali precizno definisane aktivnosti, vremenski okvir za realizaciju i način rada. Uopšteno, mislimo na četiri polja djelatnosti, a to su:

- a) Funkcionalna integracija (društvena, politička, ekonomski);
- b) Infrastruktura (stanovanje, prevoz, kultura, komunikacija);
- c) Međugeneracijski odnos i saradnja (destigmatizacija, rad u zajednici, volonterski angažman);
- d) Medijsko izvještavanje o starima.

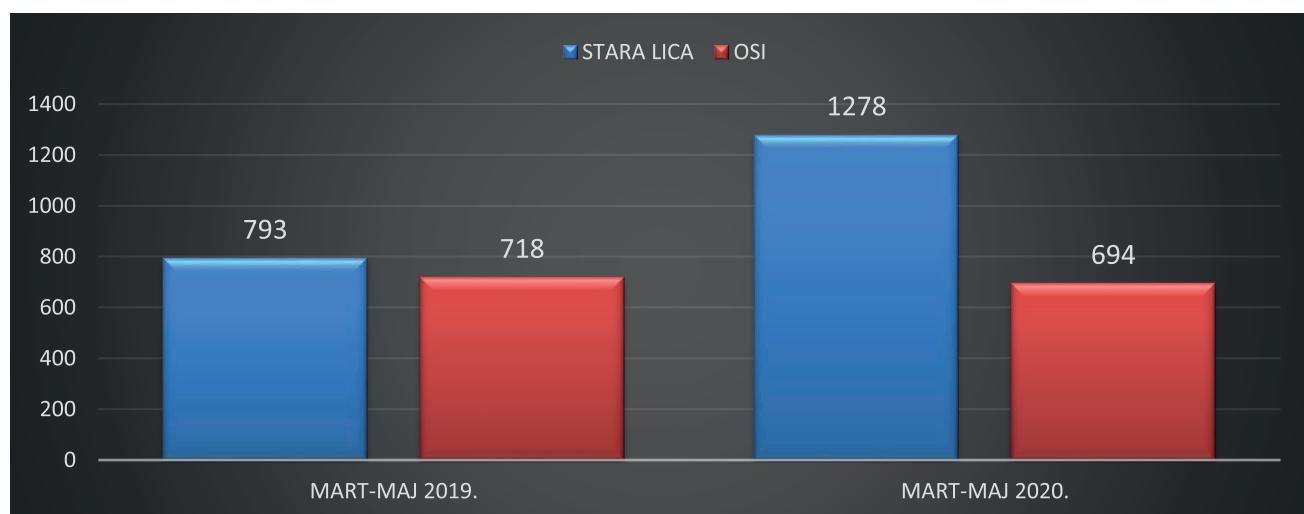
Nedostatak domaćih istraživanja diskriminacije na osnovu dobi (ageizam) ukazuje na izostanak bavljenja tim problemom, a time na potrebu za sveobuhvatnim istraživanjem socijalnih pozicija starih u društvu.

AUTOR POGLAVLJA: Doc. dr Uglješa Janković

ANALIZA MEDIJSKOG SADRŽAJA

Monitoringom sadržaja posmatranih medija u posmatranim periodima (01. mart – 31. maj 2019. i 01. mart – 31. maj 2020.) evidentirana je ukupno **2071 medijska objava** koja sadrži informacije (primarno, sekundarno ili tercijarno zastupljene) u vezi sa posmatranom temom „stara lica“. Sudeći po broju plasiranih objava kumulativno i kvantitativno, posmatrana tema je imala značajno medijsko prisustvo. Međutim, vidjećemo kasnije, u većem dijelu evidentiranih objava pojmovi stara lica, stare osobe, stari i sl. se koriste uglavnom deklarativno, uzgred, u sekundarnom ili tercijarnom nivou. Dakle, broj objava koji suštinski tretiraju problematiku u vezi sa starim licima je nizak. Ovo se posebno odnosi na posmatrani vremenski period u 2019. godini. Recimo, u toku tri posmatrana mjeseca u 2019. godini, a u sadržaju posmatranih medija, evidentirano je ukupno 793 medijske objave (u prosjeku oko 265 medijskih objava mjesечно, odnosno u dnevnom prosjeku oko 9 medijskih objava). U uporednom periodu u 2020. godini broj medijskih objava koje se u nekom nivou dotiču posmatrane teme (stara lica) iznosi 1 278 medijskih objava ili 425 objava u prosjeku mjesечно, odnosno 14 objava u dnevnom nivou. Dakle, publicitet posmatrane teme: stara lica je u 2020., u odnosu na 2019. godinu gotovo duplo veći.

Kada je u pitanju publicitet posmatrane teme „osobe sa invaliditetom (OSI)“, uočene su značajne razlike u pogledu kvantitativnih pravilnosti u poređenju sa publicitetom teme „stara lica“. Naime, dok je kod teme „stara lica“ došlo do izraženog porasta publiciteta u 2020. u odnosu na 2019. godinu, o temi „osobe sa invaliditetom“ mediji su manje izvještavali u tzv. kovid godini u poređenju sa uporednom godinom (2019). Monitoringom medijskog sadržaja tokom šest posmatranih mjeseci i nad sadržajem posmatranih medija evidentirano je ukupno **1412 medijskih objavea** od čega veći broj, odnosno 718 medijskih objava u periodu mart - maj 2019., dok je u periodu mart - maj 2020. godine evidentirano 694 medijske objave koje sadrže informacije o ovoj temi. Na osnovu grafikona 1 može se uočiti da je publicitet obje teme u tri posmatrana mjeseca 2019. godine približno jednak, dok je publicitet teme „stara lica“ u tri posmatrana mjeseca 2020. godine značajno veći od publiciteta teme „osobe sa invaliditetom“.

Grafik 1. Broj objava u odnosu na posmatrane periode (2019/2020)

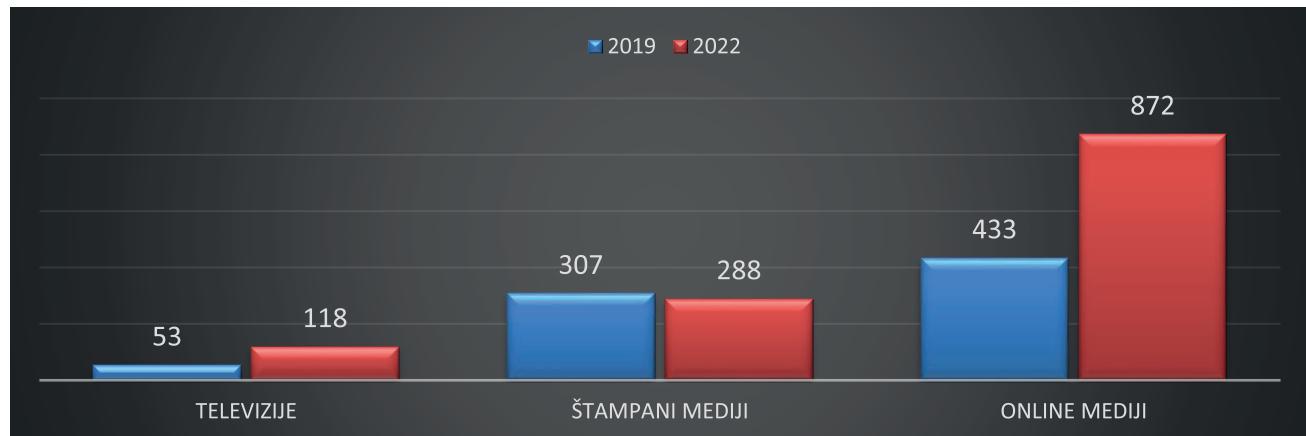
Krizna zdravstvena situacija uzrokovana pandemijom koronavirusa za posljedicu je imala izražen porast medijskog sadržaja u kome se pominju stara lica osobe. Ovo zbog činjenice da je klinička slika starijih osoba ili osoba sa komorbiditetima uzrokovana koronavirusom bila izraženija i složenija u odnosu na onu kod ostatka populacije. Mnogi subjekti, posredno i mediji, izraženo su navodili kao relevantnu upravo ovu činjenicu a i izvještavanje o epidemiološkim mjerama, prevenciji i zaustavljanju širenja pandemije/epidemije nerijetko je sadržala pominjanje starijih osoba i ukazivanje na njihovu ugroženost. Dakle, u tom kontekstu valja tumačiti ovako izraženu razliku u kvantitetu medijske prisutnosti posmatrane teme (stara lica) tokom 2020. godine, a u odnosu na 2019. U kvalitativnom dijelu analize biće više riječi o tome na koji su način mediji i ostali subjekti tretirali stara lica u komunikaciji sa javnosti ili javnom izražaju, odnosno da li su i u kojoj su mjeri uočene kvalitativne razlike u komunikaciji tokom 2019. odnosno 2020.

Sa druge strane kod teme „osobe sa invaliditetom“ došlo je do blagog pada publiciteta u odnosu na 2019. kao posljedica smanjene aktivnosti kako medija tako i ostalih subjekata koji su tokom 2019. godine inicirali ili bili nosioci brojnih medijskih objava u kojima se pominje OSI (državne institucije, lokalne samouprave, NVO i sl.) Naime, ograničenje kretanja, okupljanja na javnim mjestima i ostale epidemiološke mjere (druga polovina marta i gotovo čitav april 2020.) za posljedicu su imale osjetan pad broja organizovanih aktivnosti poput konferencija, debata, kampanja, radionica, obuka, a koje su u posmatrana tri mjeseca 2019. godine zapravo odredile čitav ostvareni publicitet teme „osobe sa invaliditetom“ u tom periodu. Međutim, dok je evidentiran pad broja objava o OSI u vezi sa pomenutim aktivnostima, uočen je porast broja objava u kojima se osobe sa invaliditetom posebno tretiraju, tj. izdvajaju od drugih ranjivih kategorija stanovništva (starija lica, lica sa komorbiditetima...) u pogledu sprovođenja epidemioloških mjera. Dakle, radi se o tzv. pozitivnoj diskriminaciji tj. afirmativnoj akciji. Takve su, recimo, objave proistekle iz saopštenja za javnost, izjava, konferencija za medije i sl. nadležnih državnih organa i institucija koje su se odnosile na komunikaciju epidemioloških mjera a u kojima se nerijetko naglašavala informacija o posebnim terminima za trgovinu za starija lica i OSI, zatim medijske objave inicirane od strane NVO u kojima se ukazuje na izraženo otežano funkcionisanje osoba sa invaliditetom u vanrednim okolnostima koje je prouzrokovala pandemija koronavirusa...

Zbog razlike u načinu funkcionisanja tri posmatrane vrsti medija TV, štampani mediji i web portalji), kao i značajnim razlikama u pogledu raspoloživog medijskog prostora za plasiranje informacija, kao i broja posmatranih medija, očekivano, u zastupljenosti informacija u vezi sa posmatranim temama prednjače web portali sa visokih 1350 medijskih objava za temu stara lica, odnosno 712 medijskih objava za temu „osobe sa invaliditetom“. Ono što je uočljivo kod publicitet posmatrane teme (stara lica) kumulativno je da je porast publiciteta u 2020. godini, a u odnosu na 2019. uglavnom ravnomjeran, odnosno rast publiciteta teme je uočen kod većine posmatranih medija (izuzetak jedan broj štampanih medija kod kojih uočen čak manji publicitet). Ovo navodi na zaključak da se mediji pojedinačno⁴ nisu značajnije izdvajali po tretmanu posmatrane teme (kvantitativno), a u odnosu na uporednu godinu (period). Dakle, mediji su u najvećem broju samo u većoj ili manjoj mjeri ispratili aktivnosti ostalih subjekata koji su govorili o posmatranoj temi ili u svojim javnim nastupima pominjali stara lica.

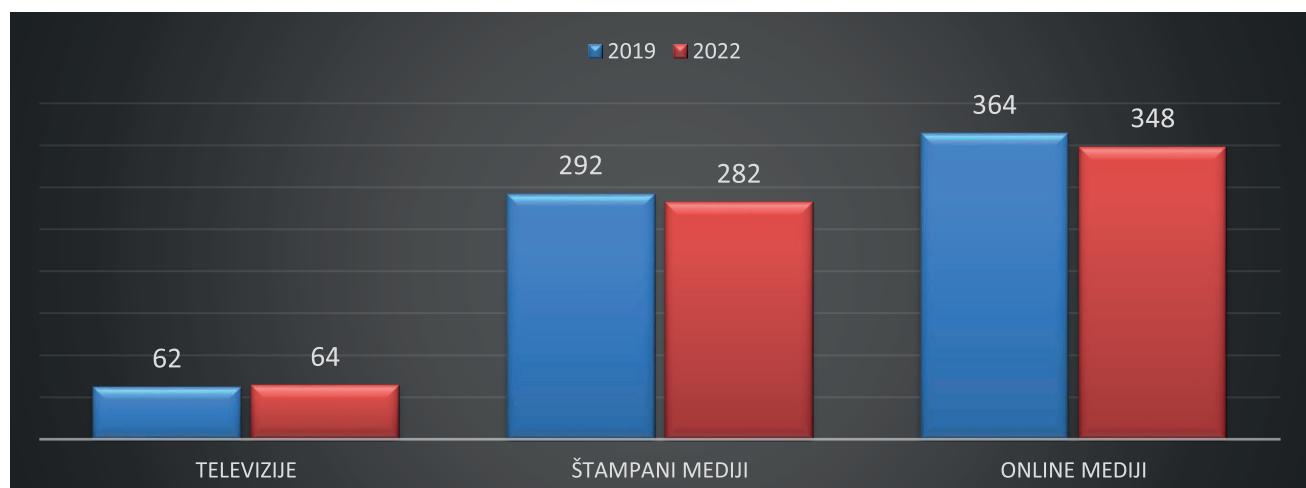
⁴ Uslovno se može govoriti o izdvajanju Portala Vijesti I dnevног lista Dan. Uslovno jer u obzir treba uzeti činjenicu, odnosno ranije uočene trendove da se ova dva medija generalno izdvajaju po broju plasiranih objava (negdje i po spostvenoj produkciji) u odnosu na ostale medije a po pitanju bilo koje teme o kojoj mediji generalno izvještavaju.

Posmatrano po vrsti medija štampani mediji su u 2020. tzv. COVID godini, u manjoj mjeri pominjali, tj. plasirali informacije o posmatranoj temi (stara lica), što je neočekivano imajući u vidu ukupne trendove. Izuzetak je dnevni list Dan kod kojeg je uočen izražen rast publiciteta posmatrane teme u 2020. u poređenju sa 2019. godinom (grafik 4).

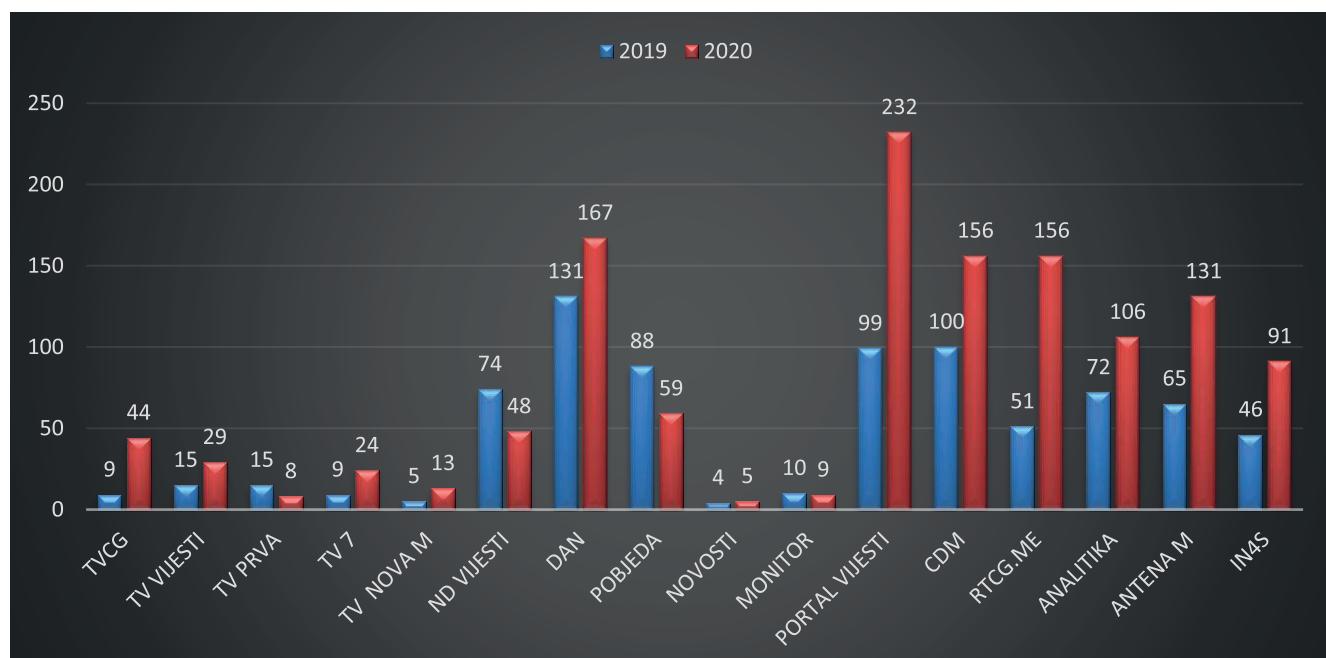
Grafik 2. Broj objava u odnosu na posmatrane periode po vrsti medija (2019/2020) – tema: STARA LICA

Kako smo naglasili, kod teme „osobe sa invaliditetom“, kao i kod teme „stara lica“ tokom oba posmatrana perioda najveći udio u ukupnom publicitetu imali su web portali. Međutim, za razliku od teme „stara lica“ kod teme „osobe sa invaliditetom“ uočeni su drugačiji uporedni trendovi. Naime, publicitet teme „osobe sa invaliditetom“ kod televizija kvantitativno je ostao nepromijenjen u odnosu 2019/2022, dok je kod štampanih medija i web portala uočen je blagi pad publiciteta teme u 2020. (tzv. kovid godini). Razlog padu publiciteta smo već naveli a njemu svakako treba dodati i činjenicu da su mediji tokom kriznog kovid perioda (kraj marta do sredine aprila) fokus izvještavanja usmjerili na tada aktuelnu situaciju, tj. pandemiju novog korona virusa. U fokusu su bilo javnozdravstvene teme pa su teme koje tangiraju pojedince ili grupe bile, može se reći, u drugom planu. Zapravo, mediji su kao i cijelokupno društvo tada samo ispratili agendu koju su tada postavile zdravstvene vlasti i vlasti generalno. Napominjemo, ovo je izraženije vidljivo u periodu druga polovina marta i prva polovina aprila.

Grafik 3. Broj objava u odnosu na posmatrane periode po vrsti medija (2019/2020) – tema: OSI

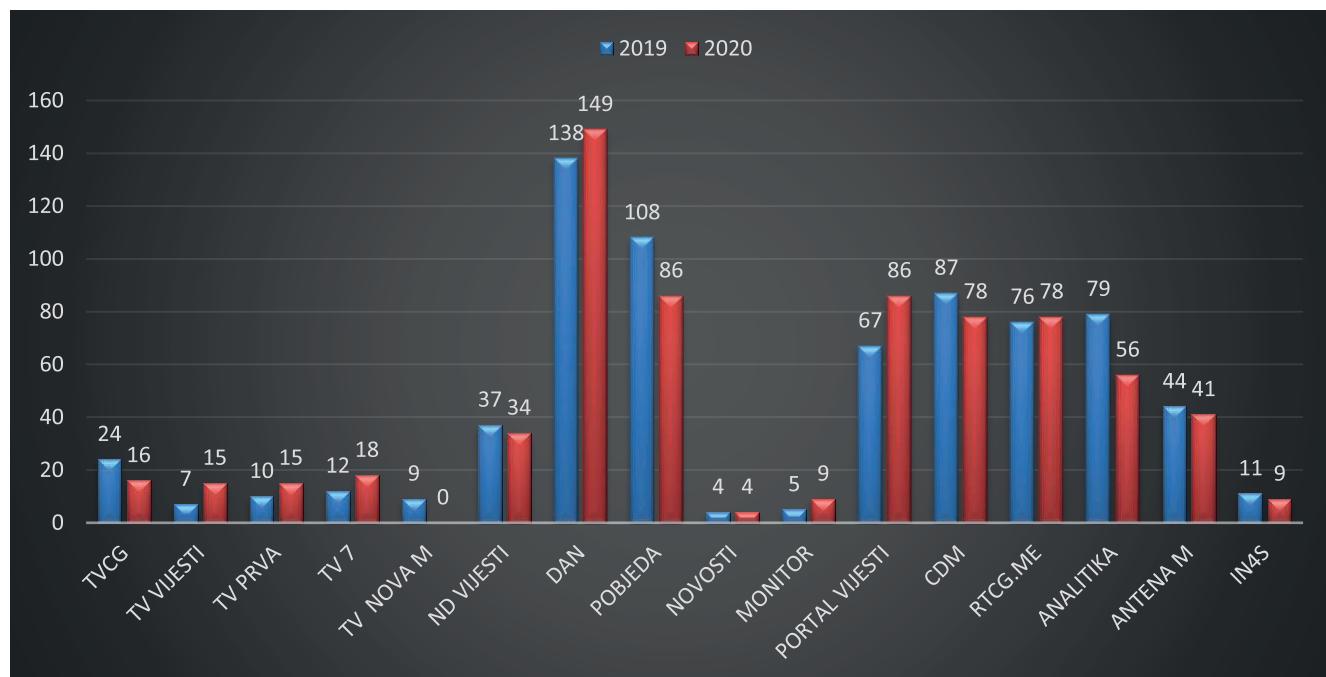
Ako publicitet posmatrane teme (stara lica) posmatramo po medijima pojedinačno uočavamo izdvajanje Portala Vijesti i dnevnog lista Dan u kvalitativnoj zastupljenosti informacija o temi „stara lica“. Informacije o posmatranoj temi kod pomenutih medija u značajnoj mjeri su prisutni tokom oba posmatrana perioda, s tim što je u 2020. godini došlo do naglog porasta publiciteta posmatrane teme kako kod ova dva medija tako i kod ostalih posmatranih medija. Napominjemo, kvantitativna prisutnost teme nije ekvivalent kvalitetu izvještavanja o nekoj temi. Kada je u pitanju porast publiciteta posmatrane teme u odnosu na posmatrane periode po medijima pojedinačno, može se reći da je Javni medijski servis Crne Gore, tj. TVCG1, u poređenju sa ostalim TV značajnije izvještavao o ovoj temi u tzv. COVID godini, odnosno da je porast objava u 2020. godini kod ove TV izraženiji od porasta broja objava za istu temu kod ostalih TV. Kako smo naglasili, kod štampanih medija izraženiji porast publiciteta teme u odnosu na 2019. uočen je samo kod dnevnog lista Dan. Kod online medija osjetniji porast informacija o posmatranoj temi (starija lica) uočen je kod portala Vijesti, rtcg.me, i Antena M.

Grafik 4. Broj objava po medijima pojedinačno - STARA LICA (2019/2020)

Pregled publiciteta teme „osobe sa invaliditetom“ po medijima pojedinačno u komparaciji dva posmatrana perioda (mart-maj 2019/mart – maj 2020) ukazuje na postojanje prilično različitog pristupa u tretmanu teme od medija do medija. Naravno, ovdje govorimo o kvantitativnoj zastupljenosti teme, tj. obimu izvještavanja, a ne o kvalitetu izvještavanja. Kako vidimo iz narednog grafikona, nisu svi mediji ispratili ukupni trend odnosno blagi pad publiciteta teme „osobe sa invaliditetom“ u 2020. u odnosu na 2019. Ako uzmemo u obzir prethodno naglašenu činjenicu da su mediji generalno u 2020. godini ispratili tzv. traku ili agendu aktivnosti ostalih subjekata, manja ili veća zastupljenost informacija se može pripisati uređivačkoj selekciji, više nego uređivačkoj politici. Naime, može se reći da su mediji pojedinačno po principu procjene važnosti informacija, tj. prisustva javnog interesa ili prava javnosti da zna, odlučivali da za konkretnе informacije pronađu medijski prostor i plasiraju pa se tako dešavalо da, recimo, jedno saopštenje ili izjava konkretnog subjekta bude plasirana od jedne grupe medija, a bude „zanemarena“ od druge grupe medija ili medija pojedinačno. Upravo ovo je determinisalo razlike u kvantitetu medijske prisutnosti teme po medijima pojedinačno.

Ovo je utoliko izraženije ukoliko u obzir uzmem i podatak da je inicijativa medija da samostalno izvještavaju i problematizuju informacije koje se tiču osoba sa invaliditetom, kao i starijih lica prilično niska, odnosno svodi se na izolovane slučajevе, a ne pravilnost. Dakle, monitoring i jedne i druge teme je pokazao da postoji veliki prostor za to da mediji o ovim temama izvještavaju samoinicijativno, tj. da se izvještavanje ne svodi samo na prenošenju stavova i informacija involviranih subjekata i obilježavanja konkretnih datuma (međunarodno ustanovljeni datumi).

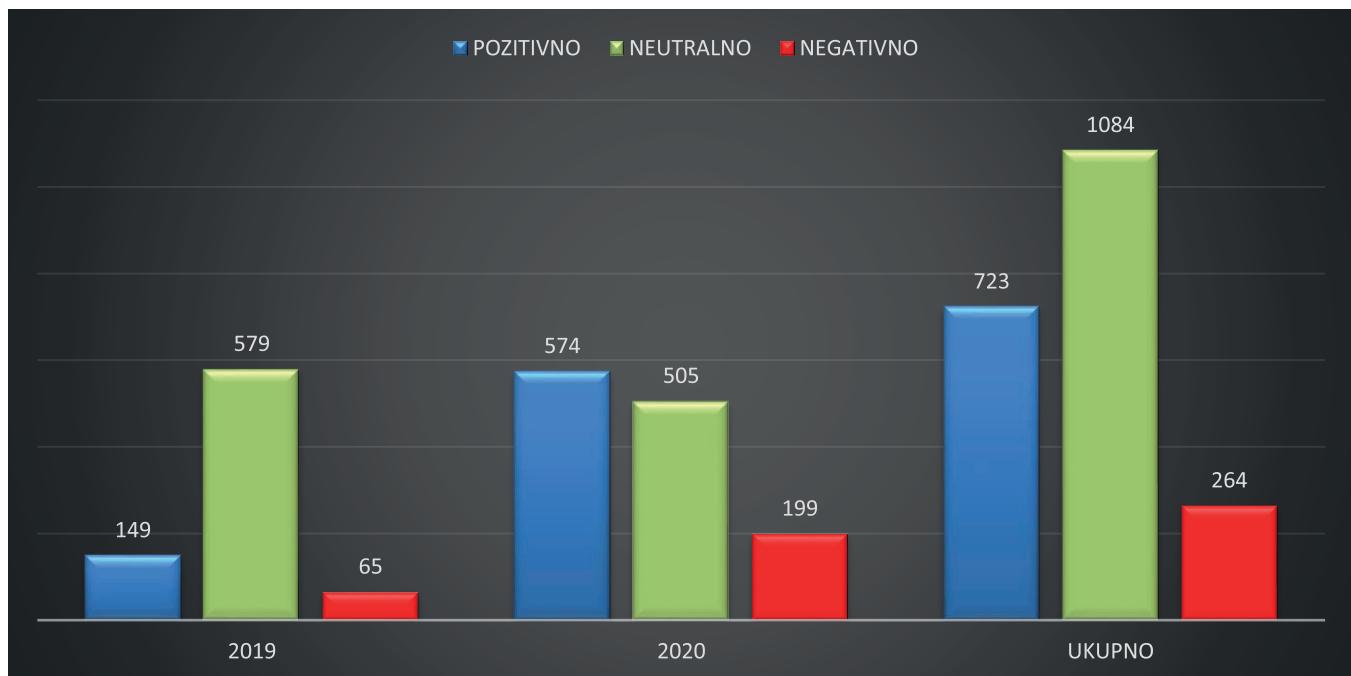
Grafik 5. Broj objava po medijima pojedinačno - OSI (2019/2020)

KVALITATIVNA ANALIZA

KVALITATIVNI PREGLED ZA TEMU STARIJA LICA

Ako statistiku dobijenu monitoringom medijskog sadržaja za temu „stara lica“ posmatramo zbirno, može se reći da su mediji imali afirmativan pristup prilikom izvještavanja o ovoj temi. Kada kažemo mediji zapravo se u većem obimu radi o prenošenju stavova ostalih subjekata, odnosno u mnogo manjem obimu je zabilježena inicijativa medija da o ovoj temi pišu samostalno i afirmativno (pozitivno). Takođe, kada kažemo afirmativan prije svega mislimo na namjeru autora ili nosioca stava prilikom pristupa nekoj temi pa tek onda se može govoriti o uspješnosti i kvalitetu komunikacije. Naime, nisu sve evidentirane afirmativne, tj. pozitivne objave bile kvalitetan način komunikacije, naprotiv, u izvjesnom broju slučajeva upravo u ovakvim medijskim obraćanjima ili objavama uočavani su ili stereotipi ili informacije koje same po sebi nisu stereotip ali mogu uticati na pogrešnu, netačnu i nepoželjnu percepciju javnosti o starim licima.

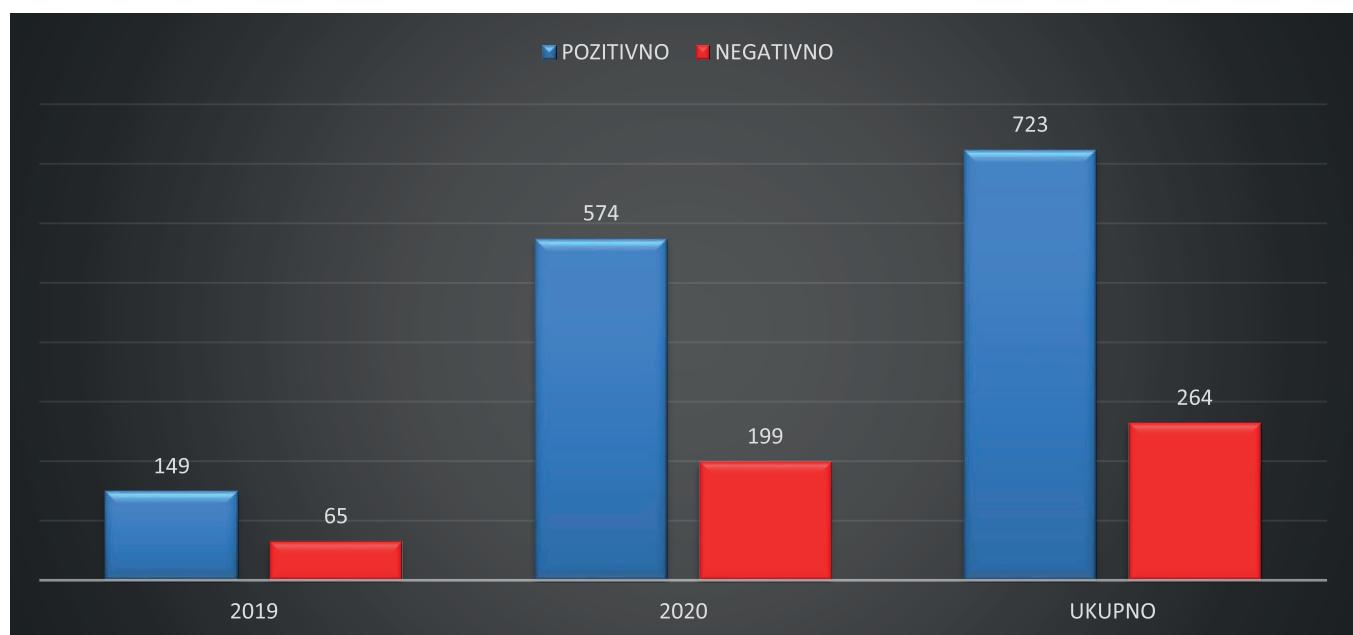
Ukoliko kvalitet medijskog izvještavanja o posmatranoj temi upoređujemo po posmatranim periodima (mart-maj2019/mart-maj 2020), vidimo da je u 2020. godini došlo do osjetnog porasta broja „afirmativnih“ medijskih objava. Ovo je, kako analiza kasnije potvrditi, bila posljedica izraženo protekcionističkog pristupa ostalih subjekata i medija usmjeren prema starim licima, a u kontekstu tada aktuelne javnozdravstve krize (pandemija COVID-19).

Grafik 6. Broj objava različitog tona u odnosu na posmatrane periode (2019/2020) – tema: STARA LICA

Statistički podaci dobijeni monitoringom medijskog sadržaja, kako vidimo na grafiku 6. ukazuju na afirmativan pristup i pozitivnu sliku posmatrane teme. Međutim, uvidom u strukturu i sadržaj medijskih objava kvalitet izvještavanja, mišljenja smo, nije u zadovoljavajućem nivou, odnosno nije tako pozitivan kako statistika na prvi pogled ukazuje. Naime, u značajnom broju medijskih objava tema „stara lica“ je pomenuta u sekundarnom ili tercijarnom nivou. Tačnije tema „stara lica“ bila je primarna u malom broju posmatranih objava, što ukazuje na zaključak da je onih suštinskih medijskih objava koje tretiraju problematiku starijih lica ili starijih lica u javnozdravstvenim krizama, bilo malo. Dakle, u ovim periodima izostajale su suštinske medijske objave koje razlažu ili adresiraju potencijalne probleme i pravilnosti, kako u odnosu na društvo i same starije osobe, tako i u odnosu na institucije i njihov pristup problematici.

Ukoliko se ovome doda da su u oba posmatrana perioda uočavani primjeri stereotipnog izvještavanja medija ili stereotipnog pominjanja starih lica od strane drugih subjekata, ukupan kvalitet medijskog izvještavanja i medijskog prisustva ove teme se dovodi u pitanje. Iako će o potencijalnim stereotipima biti više riječi u posebnim kvalitativnim poglavljima analize, ovdje ćemo skrenuti pažnju na generalne zaključke u vezi sa stereotipnim predstavljanjem starih lica. Naime, iako su neke medijske objave u smislu svog sadržaja bile afirmativne, odnosno sa uočenom namjerom da unaprijede položaj starih lica u redovnim ili vanrednim okolnostima, te da rješe konkretni problem/slučaj sa kojim se starija lica suočavaju, one su nerijetko bile kontraproduktivne. Ovo iz razloga što su u tim medijskim objavama uočena stereotipna pominjanja starih kao bespomoćnih, inferiornih, kao lica u velikoj mjeri zavisnim od sistema i društva, što ne odgovara stvarnosti i ne bi trebalo da bude slučaj. Takođe, pored upitnih i dodatnoj analitici podložnim pozitivnim (afirmativnim) i neutralnim objavama, zabilježen je značajan broj negativnih objava (uglavnom one u kojima izostaje senzibilitet prilikom pominjanja starih lica), pogotovo tokom perioda monitoringa u 2020. godini, ali i onih koje negativno tretiraju stara lica po bilo kom osnovu.

Grafik 7. Odnos polarizovanih medijskih objava u odnosu na posmatrane periode (2019/2020) – tema: STARA LICA

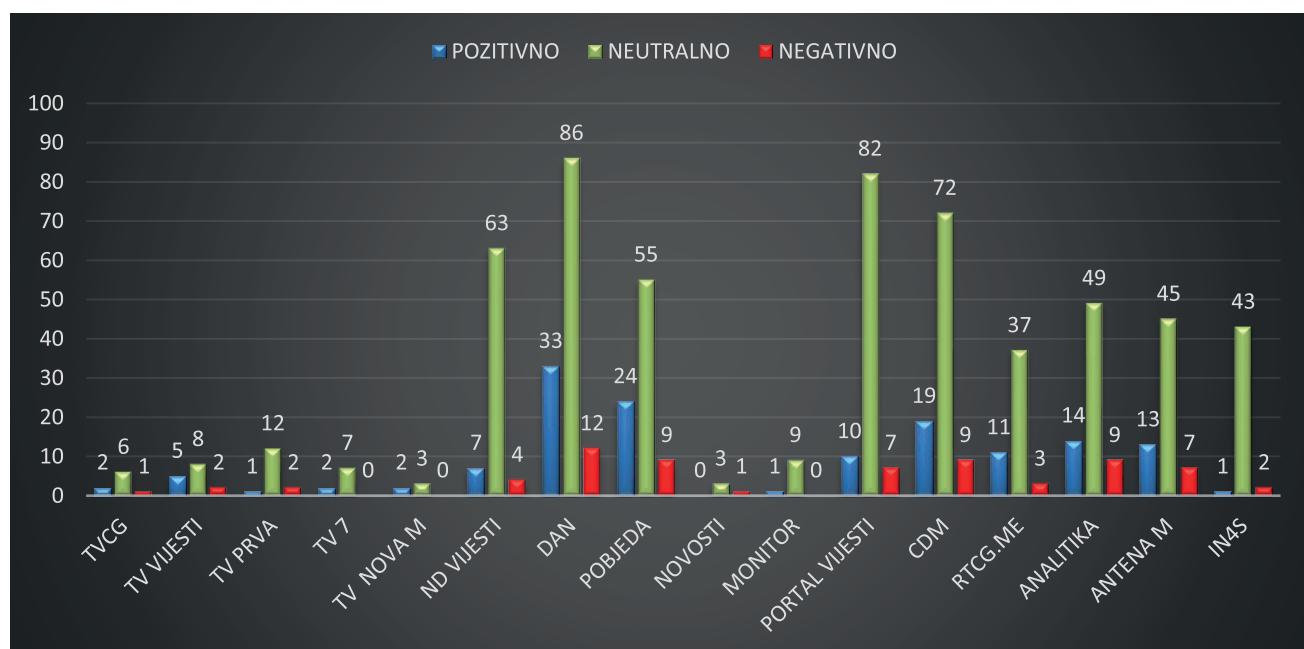
Pozitivne medijske objave u vezi sa temom „stara lica“ dominantno su nastajale kao rezultat medijskog izvještavanja u vezi sa inicijativama međunarodnih i nevladinih organizacija usmjerenim ka stariim licima (pružanje podrške i pomoći, različite vrste obuka za stara lica, istraživanja u vezi sa položajem starijih lica u društvu i sl.). Ono što je karakteristično za ukupno generisan afirmativni narativ, jeste da su stara lica u tim medijskim objavama bila objekti medijskog pominjanja, dakle da su o njima govorili drugi (subjekti, institucije, organizacije). Dakle, ova analiza ne sadrži podatak koliko su zapravo stara lica medijski istupala (predstavljala sebe), niti je metodologijom ovaj podatak predviđen. Štaviše, pomenuto zaslužuje da bude predmet zasebne analize medijskog sadržaja.

Medijske objave koje govore o konkretnim mjerama preduzetim u pravcu jačanja kapaciteta i aktivacije starih lica, kroz npr. programe zapošljavanja, ističu se kao pozitivni primjeri. Svakako, čak i u ovim slučajevima, postojalo je više prostora koji bi se mogao iskoristiti za iskazivanje ličnih stavova starih lica ovim povodom (kroz izjave, intervjuje i sl.).

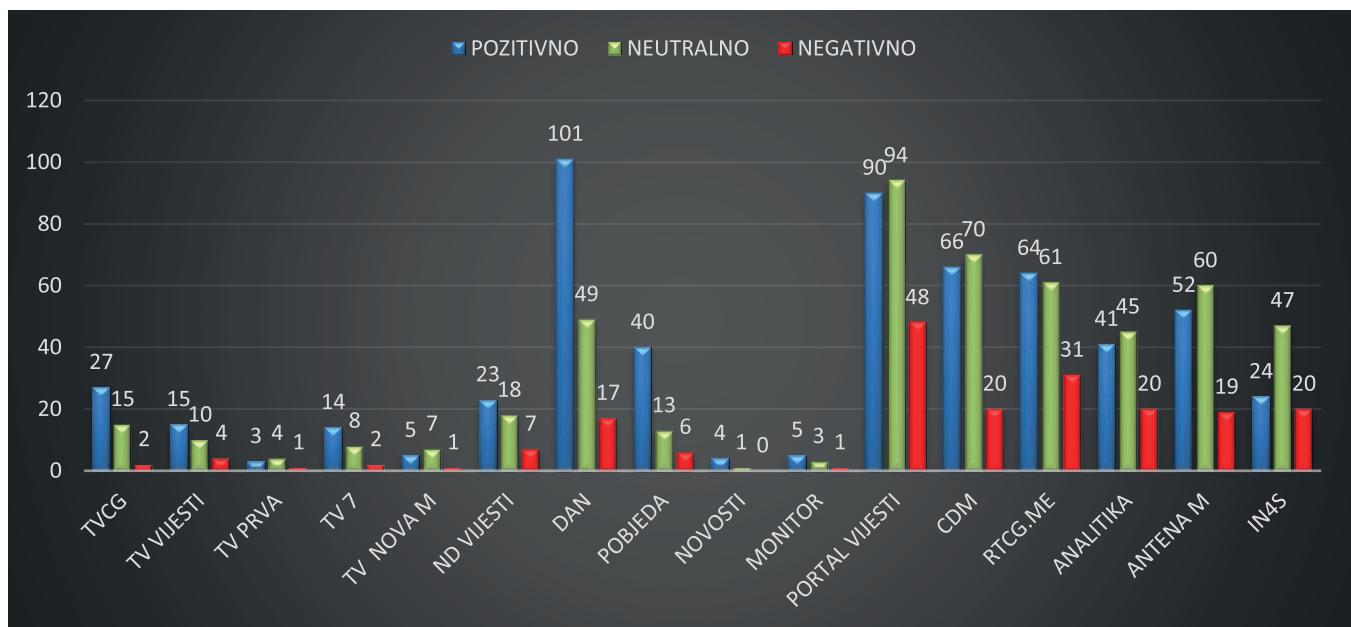
Kada govorimo o uzrocima negativnog publiciteta, on je dominantno generisan izvještavanjem medija o slučajevima nasilja i ubistava koja su počinila stara lica, uz nerijetko akcentovanje godina starosti počinioца u naslovu, ali i slučajevima u kojima su stara lica žrtve nasilja.

Trend starenja stanovništva takođe je bio negativno predstavljen u medijima kao „zasluga“ starih lica, gdje se na starenje stanovništva gleda kao na problem za koji su krivi upravo stari, a ne kao na produkt niza faktora (niska stopa nataliteta, produžetak životnog vijeka itd.).

Izraženo negativan publicitet u odnosu na posmatranu temu bilježi se u 2020. godini, a kao posljedica izvještavanja medija o broju zaraženih i preminulih od posljedica koronavirusa. Nerijetko su već u samom naslovu, najvidljivijoj poziciji medijske objave, ukazivalo na statističke podatke o godinama starosti preminulih lica, što je potencijalno moglo izazvati strah i paniku upravo kod ovog dijela populacije, u krajnjem uticati na stigmatizaciju.

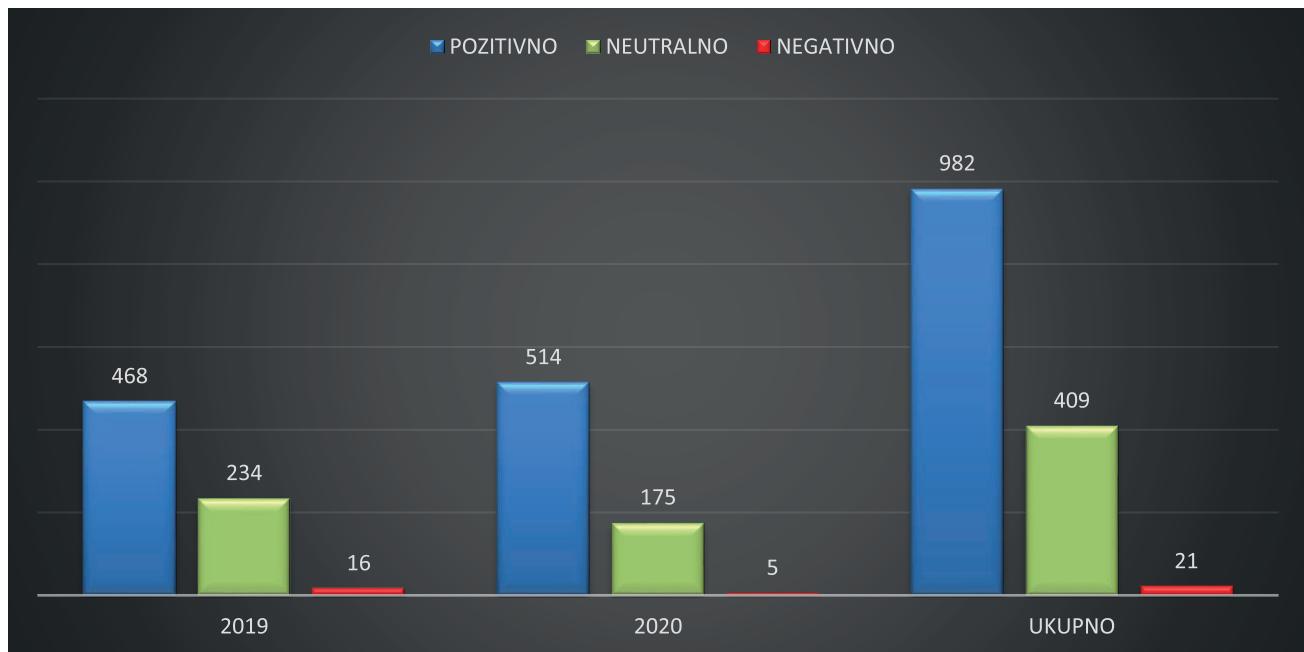
Grafik 8. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: STARA LICA 2019.

Grafik 9. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: STARA LICA 2020.

KVALITATIVNI PREGLED ZA TEMU – OSOBE SA INVALIDITETOM (OSI)

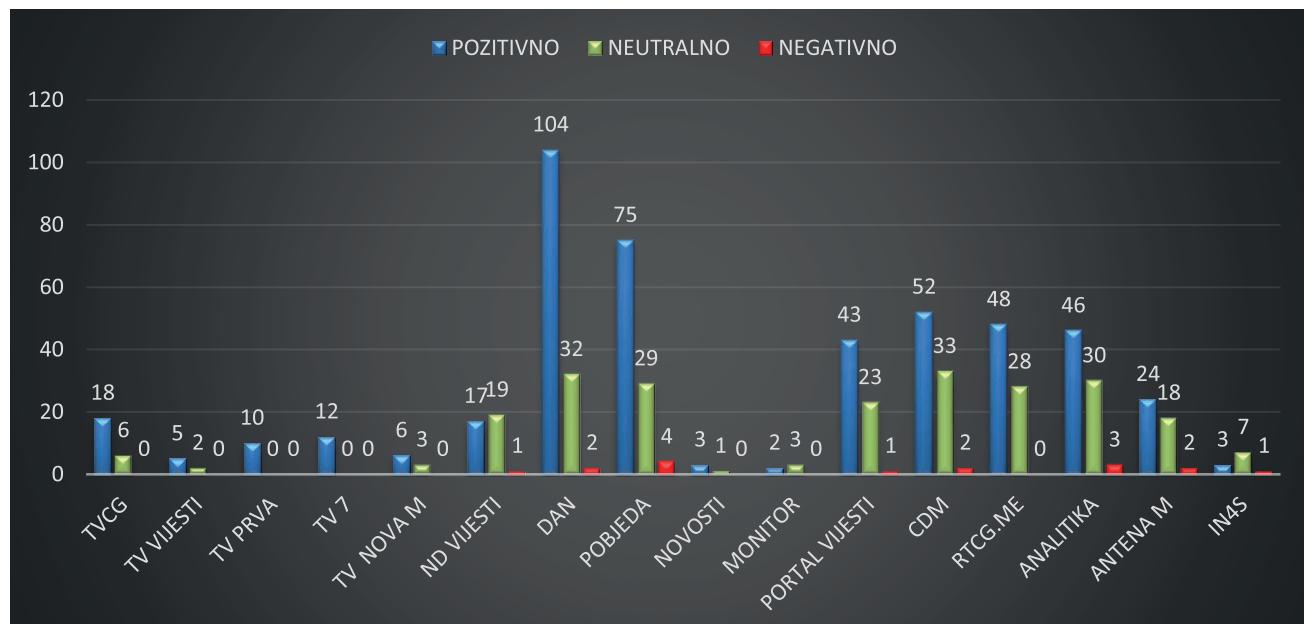
Kao i kod kvalitativnog pregleda medijskih objava za temu „stara lica“ i kvalitativni pregled objava za temu „osobe sa invaliditetom“ ukazuje na to da su medij zbirno imali afirmativan pristup prilikom izvještavanja o ovoj temi. Dakle, kada su u pitanju potencijalne ranjive kategorije stanovništva mediji imaju izražen senzibilitet iako se u većem obimu radi o prenošenju stavova ostalih subjekata, odnosno informacija o aktivnostima ostalih subjekata. Ponavljamo, inicijativa medija da o ovim temama pišu samostalno i afirmativno (pozitivno) je prilično niska i više je stvar senzibiliteta konkretnih autora (novinara i novinarki) nego samih medija. Kada kažemo afirmativan pristup prije svega mislimo na namjeru autora ili nosioca stava prilikom pristupa nekoj temi. Ponavljamo, nisu sve evidentirane afirmativne, tj. pozitivne objave bile kvalitetan način komunikacije. U značajnom broju objava se osobe sa invaliditetom gotovo samo nabrajaju kao jedna od ranjivih kategorija stanovništva u vezi sa kojom konkretna institucija, zakon ili mjera primjenjuje tzv. afirmativni pristup.

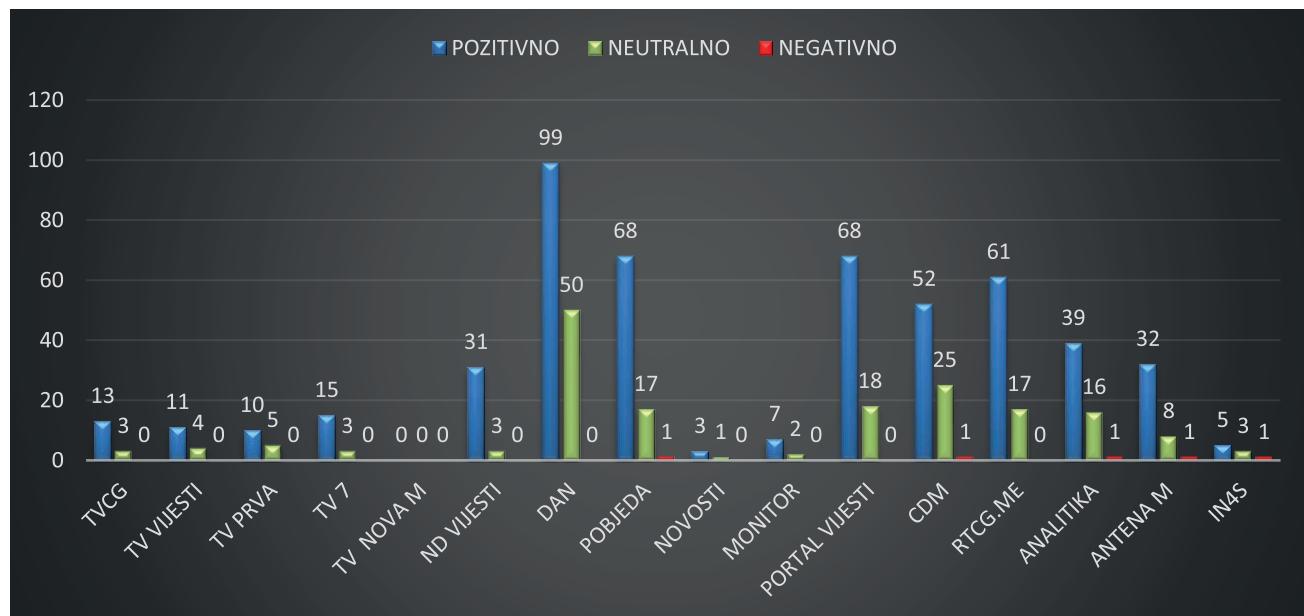
Grafik 10. Broj objava različitog tona u odnosu na posmatrane periode (2019/2020) – tema: OSI

Posmatrano po medijima pojedinačno i tokom posmatranog perioda u 2019. i posmatranog perioda u 2020. po kvantitetu i kvalitetu (broju pozitivnih objava) izdvojio se dnevni list Dan, kao i dnevni list Pobjeda. Bez namjere da umanjimo doprinos ovog medija u sveukupnoj promociji prava OSi i problematizovanju sistemskih i pojedinačnih problema koji se tiču svakodnevnog funkcionisanja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, ipak moramo naglasiti da dnevni list Dan generalno plasira značajno više medijskog sadržaja u poređenju sa ostalim medijima, pogotovo u poređenju sa korpusom medija tipa kojem pripada (štampani mediji). Ovo zbog toga jer Dan, za razliku od Vijesti i Pobjede plasira veći broj manjih članaka koji se tretiraju kao zasebne objave dok recimo Vijesti vrlo često istu količinu informacija plasira u okviru jednog članka, odnosno jedne medijske objave. Takođe, prednost dnevnog lista Dan u odnosu na ostale medije je i aktivnija dopisnička redakcija pa su u sadržaju ovog medija vijesti iz regionala (sjever i jug zemlje) više prisutne u poređenju sa ostalim medijima. U ovom slučaju treba izuzeti web portale koji pored sopstvene produkcije (koja je, kako smo

zaključili niska zbog ograničenih kapaciteta redakcija) nerijetko integralno ili u skraćenoj verziji replasiraju medijske objave ostalih medija pa tako i dopisničkih redakcija dnevnih listova.

Grafik 11. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: STARJA LICA 2019.

Grafik 12. Broj objava različitog tona po medijima pojedinačno – tema: OSI 2020.

KVALITATIVNI OSVRT NA PLASIRANI MEDIJSKI SADRŽAJ

Diskriminacija kao složen pojam podrazumijeva različite osnove, postupke, rezultate i uopšte razlikujemo više vrsta diskriminacije. Ono što je nama ključno jeste da diskriminacija može biti vršena/prepoznata u odnosu na lično svojstvo kao što je STAROSNO DOB I INVALIDITET. Očekivano bi bilo da se prema grupama koje posmatramo vrši posredna diskriminacija. Kod posredna diskriminacije riječ je o situacijama kada se poštuju pravila koja djeluju nediskriminatorno, međutim takva pravila obično propuštaju da naprave razliku između lica u različitim situacijama.⁵ Međutim, u CKCG ukazuju na pretpostavku da je postojala direktna diskriminacija, stigmatizacija, sterotipizacija izdvojenih grupa kroz prekomjerni protekcionizam. Ono što je zajedničko svim oblicima diskriminacije jeste da je uvijek riječ o dovođenju grupe ili pojedinaca u neravnopravan položaj i to zbog nekog određenog svojstva koje posjeduju. Različito postupanje prema pojedincima ili grupama ljudi, u sličnim situacijama, smatra se diskriminacijom u slučajevima u kojima nema objektivnog ili razumnog opravdanja za takvo postupanje. Nejednako postupanje, nije diskriminatorno ako iza njega стојi opravdani cilj i ako postoji srazmjeran odnos između primijenjenih sredstava i cilja. Pretpostavka ugroženosti izdvojenih kategorija lica bez obzira na postojanje medicinskog utemeljena jeste samo po sebi u izvjesnoj mjeri stereotipno. Zadatak je procijeniti da li su predstavnici vlasti, struke, pojedinci ili mediji uticali na pojačavanje potencijalne diskriminacije i stereotipa i kakve poruke o njima su slali.

Kategoriju starih lica ali i osoba sa invaliditetom (OSI) čini raznolika grupa ljudi sa različitim interesovanjima, potrebama, iskustvima i sposobnostima. Prekomjerna generalizacija i stereotipno viđenje ne nudi objektivan i pravedan prikaz njihove uloge i položaja u društvu. Mediji, svojom informativno – edukativnom funkcijom, mogu doprinijeti unapređenju položaja stariji lica i osoba sa invaliditetom, ili sa druge strane, doprinositi širenju stereotipa.

Stara lica nisu u dovoljnoj mjeri zastupljena u medijima, a kada se prikazuju to nerijetko bude od strane drugih subjekata i na način koji doprinosi dodatnoj stereotipizaciji njihovog položaja. Tokom 2019. godine, stara lica često su bila subjekt ili objekt medijske objave kroz stereotipe koji ih marginalizuju ili prikazuju kao bespomoćne, pasivne, nekompetentne. U medijima su se nerijetko mogli naći pozivi tj. apeli upućeni građanima za pomoć starijim licima koja su u stanju siromaštva ili socijalne potrebe. Česti su primjeri u kojima nevladine organizacije i pojedinci, iz namjere da ukažu na nepovoljan položaj u kom se nalazi dio populacije starijih lica i sami naprave stereotipe i dodatno ih stigmatizuju kao „uboge, bespomoćne, siromašne, žrtve“ i td. Takođe, stare osobe su u medijima često pominjane u kontekstu zdravlja, odnosno zdravstvenih problema, gdje se navodi kako su stara lica rizična grupa za različite vrste oboljenja. Stara lica se nerijetko prikazuju kroz prizmu zdravstvenih problema i bolesti, dok se njihova šira životna iskustva i interesi zanemaruju i ne dolaze do izražaja u medijskom prostoru. Ovo može doprinijeti percepciji da su stare osobe samo teret za zdravstveni sistem, umjesto da se cijeni njihova raznolikost i doprinos zajednici.

⁵ „Za utvrđivanje posredne diskriminacije potrebno je da postoji neko neutralno pravilo, odnosno da je postavljen neki kriterijum, uslov, zahtev i sl. koji važi za sve, ili da je faktičko postupanje (praksa) neutralno, tj. da se primjenjuje u odnosu na sve. Zatim, potrebno je da to neutralno pravilo (zahtev, uslov, kriterijum, praksa) stavlja lice ili grupu lica, zbog nekog njihovog ličnog svojstva, u nepovoljan položaj u odnosu na druga lica koja nemaju to lično svojstvo, a nalaze se u istoj ili sličnoj situaciji. Da bi se utvrdilo da je nepovoljniji položaj povezan sa nekim ličnim svojstvom, ispituje se da li neko prividno neutralno pravilo nesrazmerno nepovoljno pogoda grupu lica sa tim ličnim svojstvo u odnosu na druge. U nekim slučajevima ispituje se da li prividno neutralno pravilo vreda neki lični interes lica koji pripada određenoj grupi, a koje je od važnosti za njegov identitet.“

Tematski selektivno izvještavanje o starima (dominantno o zdravstvenim problemima, siromaštvu i nasilju), potencijalno može uticati na kreiranje i podržavanje negativne percepcije o starijoj populaciji, što doprinosi stigmatizaciji i diskriminaciji starijih osoba, te umanjuje vrijednost i doprinos koji daju društvu.

SVIJET

[Objavila: M.M] 20.04.2019. | 12:55 >> 12:55 |

NA VELIKI PETAK

Papa govorio o trgovini ljudima i migrantima

Papa Franjo je službu, koju je održao na Veliki petak, posvetio žrtvama trgovine ljudima i položaju migranata. Papa je osudio lidera sa "kamenim srcima" koji iskorišćavaju njihove teškoće za političku dobit.

 Foto: Beta/AP Foto: Beta/AP

Papa, kojem je ovo sedmi Uskrs kao poglavaru Katoličke crkve, predvodio je tradicionalnu službu poznatu i kao Put krsta pred rimskim Koloseumom, kojoj je prisustvovalo na hiljade ljudi sa svijećama u rukama, prenosi Rojters.

On je na kraju službe pročitao molitvu u kojoj je govorio o siromašnima, gladnima, starijima, zlostavljanju djeci i životnoj sredini, piše Tanjug.

U njoj je govorio o "krstu koji nose migranti koji nađu na zatvorena vrata, zbog straha i srca okamenjenih političkim kalkulacijama".

"Vaskrs je vrijeme ulaganja u zajedništvo i solidarnost. Plemeniti roditelji uče svoju djecu da pomažu starijima, bolesnima i siromašnima. Na taj način ona uče činiti dobro i biti darežljiva tokom cijele godine. Siromašni, gladni i bolesni suočavaju se s problemima svaki dan, a ne samo u vrijeme praznika. Ako vidite da je nekome pomoći neophodna – darujte im svoje vrijeme, vještine ili materijalna dobra ne čekajući dane praznovanja", poručili su iz Banke hrane.

Ističu da je posebno važno da iz zone komfora i nezainteresovanosti za pomaganje onima koji žive gore od nas, izvučemo dobrostojeće ljudi u Crnoj Gori.

Остало само згариште

– У селима су остали старици или старице, који су немоћни и болесни. Онима који због болести и немоћи оду код своје дјеце мигранти харају и пљачкају куће – упозорава Чоловић.

У села на подручју планине Ковач, која су од Пљевља удаљена тридесетак километара, готово свакодневно долaze мигранти користећи аутобуски и други превоз. Из Пљевља, преко планине Ковач пјешаче до mjesta Метаљка, где прелазе државну границу Црне Горе и пут настављају кроз Босну и Херцеговину.

Stare osobe su često prikazivane kao pasivni primaoci pomoći, umjesto da se naglasi njihov aktivni angažman. Nesumnjivo je da postoje brojni primjeri u kojima stariji ljudi aktivno učestvuju u društvenom životu zajednice, u kojima su uključeni u volonterske aktivnosti, mentorstvo ili rad na projektima koji imaju društvenu korist. Ipak, ove aktivnosti nisu u dovoljnoj mjeri ili uopšte vidljive u medijskom izvještavanju. Tokom 2019. godine u medijima se, o aktivizmu starih lica, moglo čuti od manjeg broja nevladinih organizacija koje su realizovale aktivnosti namijenjene ovoj ciljnoj grupi. Ipak, i u tim slučajevima stara lica su pominjana od strane drugih subjekata, dakle ni u tim slučajevima nije se mogao čuti njihov glas, što upućuje na zaključak da su stara lica dominantno bila objekti medijskog izvještavanja.

Trend starenja stanovništva, kao objektivna činjenica, takođe može biti negativno predstavljen u medijima kao „zasluga“ starih lica a ne niza faktora koji mu doprinose (niska stopa nataliteta, produžetak životnog vijeka itd.). Na taj način se dodatno polarizuje odnos između mladih i starijih, jer su stara lica u medijima prikazana kao „krivci“ za ovakve trendove.

REGION
16/05/2019 12:24

BiH postaje zemlja staraca

16/05/2019 12:24 Izvor: RSE
3 Comments

RTS navodi da podatak da se u Japanu u jednom danu kupi više pelena za stare osobe, nego za bebe, pokazuje da je ovo globalni problem.

“Sva očekivanja demografske projekcije o kretanju stanovništva govore da će se ovaj trend starenja stanovništva nastaviti, odnosno da očekujemo i dalje kontinuirani porast udjela starih od 65 i više godina”, dodaje Jankelićeva.

Ono što predstavlja dodatni problem jeste medijska homogenizacija starih lica. Nerijetko se prilikom medijskog izvještavanja zanemaruju etnički, kulturni, socijalni i ekonomski konteksti u kojima stare osobe žive. Ovo doprinosi višestrukoj diskriminaciji i isključivanju određenih grupa starijih osoba kako po osnovu starosti, tako i po osnovu pola, etničke pripadnosti, socio-ekonomskog položaja i td. O stariim licima se govori kao u rodno nedefinisanom kontekstu, najčešće kao zbirnoj kategoriji.

Iako sa većim brojem objava, pa čak i vidljivim brojem pozitivno konotiranih objava, stara lica su tokom posmatranih mjeseci 2020. godine, predstavljeni na jednostran i djelimično stereotipan način. Pominjanje starih lica bilježeno je kao tercijarno ili sekundarno, dok su gotovo nevidljive objave u kojima su stare osobe primarna/osnovna tema medijske objave. Najveći broj objava sadržao je pominjanja starih lica u odnosu na potrebe uvođenja mjera protiv tada aktuelnog koronavirusa, zatim posebne ugroženosti ovog dijela populacije, ali i u objavama koje prenose informacije o preminulim građanima uz navođenje njihovih godina. Objave koje bi značajnije upućivale na interesovanja ili potrebe ovog dijela populacije, mimo zdravstvenih, monitoringom nisu zabilježene.

Karakteristično za pominjanje starih u medijima, posebno kada su u pitanju web portal, jeste izrazito visok broj objava koje prenose informacije iz regionala, Evrope, ali i svijeta. U ovim objavama često je riječ o izvještavanju o broju oboljelih i preminulih. U ovim slučajevima možemo reći da je u pitanju puko prenošenje informacija koje uslovno možemo okarakterisati kao prijetnju starima. Ponekada se stiče utisak da u ovim objavama saopštavanje godina ima ulogu slanja poruka mlađim osobama da situacija nije strašna, jer su osobe koje su preminule imale više godina. Upravo ova pominjanja primjer su negativnih objava, ali i objava u kojima su starija lica svedena na svoje godine i pretpostavljeno loše zdravstveno stanje.

Visok broj objava u sadržaju web portala u kojima se o starima stvara negativna slika, pri čemu se po broju objava izdvaja portal Vijesti, odnosno se upravo na objave iz regionala ili svijeta koje prenose informacije o broju starih ljudi koji su preminuli. Analitičari su ove objave vidjeli kao potencijalno prijeteće i negativne, odnosno kao objave koje mogu širiti strah među populacijom starijih lica.

Vijesti

Naslovna • Balkan
NEKO DRUGI

Lapot pod Alpima

Dugo vremena slovenski ministar za zdravstvo i njegovi nisu htjeli da daju koliko je starih ljudi premalo po domovima. Ažera je pušta kad je Madelin ministarstva o trijazi bolesnih

© 1406 pogleda | © 5 komentara

Srbija: U Domu za stare u Negotinu preminulo šest osoba, 49 zaraženo, uhapšena direktorka i sama imala koronavirus

Uhapšena je jer nije preduzeća propisane mjeru za sprečavanje širenja koronavirusa, zbog čega je u tom domu oboljelo 49 osoba, a preminulo šest korisnika

© 1406 pogleda | © 5 komentara

Koronavirus: „Tješio sam majku dok je umirala - preko video poziva“

Majka Endrjua Veba umirala je u bolnici tokom izolacije zbog virusa korona, a on nije mogao da bude sa njom.

© 1406 pogleda | © 0 komentara

Objave koje su okarakterisane kao pozitivne takođe nisu one koje prenose informacije o interesovanjima ili potrebama starijih građana, već je riječ o konkretnim akcijama, recimo Crvenog krsta Crne Gore ili drugih organizacija i volontera u cilju pružanja pomoći starijim građanima. Napominjemo da i ova pominjanja naginju stereotipu, jer prepostavljaju nemoćnost ovog dijela populacije.

Naslovna • Svijet • Globus

Čileanka od 111 godina najstarija osoba koja je preživjela zarazu koronavirusom

Kada se 10. maja i službeno oporavila, postala je najstarija osoba u Čileu koja je preživjela bolest koju uzrokuje koronavirus

174 pregleda 0 komentar(a)

Svijet

SUDBINA STARIH U VRIJEME PANDEMije

Opasnost od infekcije i diskriminacije

Ne idem ja na tvoje, već ti na moje". Izrekla svoje bake je pominjala moja majka u poznom dobu koje je teško nosila. Često mi dolazi u sećanje sa bremenom godina. Možda i zato što su od početka epidemije COVID-19 učestale rasprave o položaju starijih osoba. „Ne razumijem kako bih se to doveo u opasnost da pola sata

Stručnjaci su često govorili da je virus posebno opasan za starije osobe. To se prenosi u javnosti kao ohrabrujuća poruka - sve dok ste mlađi od 70 godina. Ovakav način prikazivanja vodi ka razmišljanju kako stari ljudi nameću nepotreban teret društvu, zdravstvenom sistemu, i da bi zadovoljenje njihovih potreba moglo ugroziti mlađe ljudi

Kada govorimo o kvalitetu izvještavanja medija o osobama sa invaliditetom, može se reći da medijski sadržaj obiluje uglavnom informacijama koje se mogu podvesti pod informativno izvještavanje (informacije o raznim projektima, aktivnostima državnih institucija, lokalnih samouprava i NVO) u kojima, iako stoji generalna poruka o potrebi unapređenja statusa osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori, ipak izostaju suštinske ključne poruke, pogotovo one koje ukazuju da se položaj OSI sistemski unapređuje. U posmatrana tri mjeseca u 2019. godini najviše pozitivnih/afirmativnih objava odnosio se na informacije koje se tiču radionica, seminara, raznih obuka, ali i žalbi i pritužbi kako NVO tako i pojedinaca. Kada su u pitanju subjekti koji su se izdvojili po broju iniciranih pozitivnih objava ističu se prije svega NVO koje se bave ovom tematikom (izraženje Udruženje mladih sa hendikepom (UMHCG), Savez slijepih i razna druga udruženja...), zatim Crveni krst Crne Gore, dok se kod državni institucija izdvajaju resorna ministarstva, Zavod za zapošljavanje (obuke i statistika u vezi sa brojem zaposlenih osoba sa invaliditetom), lokalne samouprave i sl.

Kada su u pitanju državne institucije i institucije lokalnih samouprava (od kojih se izdvaja Zavod za zapošljavanje sa suštinskijim djelovanjem i specijalizovane ustanove (resursni centri i dnevni centri)), većina objava, mišljenja smo, deklarativno tretira osobe sa invaliditetom. Ove institucije ih u svojim medijskim istupanjima pominju uglavnom u sekundarnom nivou, na jednom ili dva mesta u objavi, bez bavljenja suštinskim temama koje bi se odnosele na položaj OSI. Naime, u većini ovih obraćanja OSI se pominju u kontekstu izgradnje infrastrukture (dostupnost objekata, u manjem obimu obećanja ili konkretnе aktivnosti na izgradnji dnevnih centara). Takođe, nerijetko je ovo plasirano uz mnoštvo ostalih informacija koje zapravo govore u korist rada konkretne lokalne samouprave (samopromotivne objave).

Dakle, suštinski važne objavem kojih je malo, nastajale su gotovo isključivo na inicijativu nekoliko NVO, međunarodnih organizacija i Zavoda za zapošljavanje. Upravo u ovoj činjenici se ogleda i razlika u pristupu temi od strane medija. Naime, kada su aktivnosti ovih subjekata bile svedene tokom krznog pandemijskog perioda broj pozitivnih objava je smanjen, odnosno, kompenzovan za one pozitivne objave koje nisu od takvog suštinskog značaja za probleme i ukupan status osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori. Po broju afirmativnih objava tokom kovid perioda izdvojio se Crveni krst Crne Gore sa svojim aktivnostima vezanim za pomoć stanovništvu generalno (volonterizam).

PRIMJERI:

The screenshot shows the homepage of RTCG (Radio i Televizija Crne Gore). At the top, there is a navigation bar with links to 'VUESTI', 'PARLAMENTARNI IZBORI', 'SPORT', 'KOLUMNNE', 'KULTURA', 'MAGAZIN', 'TV', 'RADIO', and 'SHQIP'. Below the navigation bar, a banner displays the date 'Objavila: M.M.Lj. | 27. 04. 2019. | 12:15 >> 12:23 |' and social media icons for Facebook, Twitter, and Print. A yellow button labeled 'LJUDSKA PRAVA' is visible. The main headline of the article is 'Institucije da aktivnije informišu OSI'.

Institucije da aktivnije informišu OSI

Crna Gora u poštovanju prava osoba s invaliditetom mora pratiti međunarodne standarde i razvoj ljudskih prava i odnosa prema osobama s invaliditetom, a institucije moraju imati proaktivniju ulogu u informisanju i ohrabruvanju osoba s invaliditetom da se aktivno zalažu za svoja prava, makar mehanizmi zaštite bili „upereni protiv“ institucija. To je potrebno, kako bi se razvio isti sistem odgovornosti na svim nivoima, zaključak je Škole ljudskih prava OSI.

Vijesti

Istraživanje CeMi-ja: OSI nemaju jednake šanse za zapošljavanje

CDM

Obezbijediti pristupačnost za sve OSI: Samostalni život nije hir

Osobe sa invaliditetom ukazale na barijere sa kojima se svakodnevno susrijeću

Najskuplja je diskriminacija

PODGORICA - Samostalan život mora biti dostižan svim osobama sa invaliditetom, a fizičke prepreke mogu se ukloniti planškim, pažljivo osmišljenim djelovanjem, uz primjenu uspostavljenih standarda bez izuzetka - kazao je predstavnik Udrženja mladih sa hendičepom Crne Gore Milenko Vojičić.

On je povodom obilježavanja Evropskog dana samostalnog života (5. maj), Dana Europe (9. maj) i Svjetskog dana podizanja svijesti o pristupačnosti (16. maj) poručio da personalna asistencija, pristupačno okruženje, proizvodi i usluge i saobraćaj ne smiju biti skupi, a obrazovanje i stanovanje ne-dostižni.

Prema riječima Vojičića, samostalni život nije hir, već istinska potreba da se ima do stojanstven život.

ŠETNJA

- Ne smije biti nedostužno obrazovanje, niti posao ili stanovanje. Ono što može da je iščit

Ministar turizma i održivog razvoja Pavle Radulović je poručio da će institucija na čijem je čelu učiniti sve što može da se osobama sa invaliditetom omogući adekvatan prilaz institucijama

Autobusi

Ministar Osman Nurković je naglasio da Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju naglašava dostupnost uslova prevoza svim učesnicima pod jednakim uslovima. On je kazao da propisi, kao obavezan uslov za dobijanje licence za pružanje usluga autobuske stanice, predviđaju da svi redovi vožnje moraju biti istaknuti na vidnom mjestu u čekaočici, ispisani na Brajevom pismu.

- Objekat autobuske stanice mora da bude pristupačan osobama smanjene pokretljivosti i osobama sa invaliditetom - naglasio je Nurković i dodao da najmanje tri mesta u čekaočici moraju da budu namijenjena za njih. On je rekao da osoba koje upravlja autobusom obezbeđuje osobama sa invaliditetom kompjut

Osobe sa invaliditetom - akteri u preduzetništvu

NIKŠIĆ - Nevladina organizacija Udržanje za pomoć licima s omotinom u psihofizičkom razvoju (UZPD) organizovala je u IPC „Tehnopolis“ okrugli stol na temu „Benefiti zapošljavanja osoba sa invaliditetom“ u okviru projekta „Osobe sa invaliditetom - akteri u preduzetništvu“. Kako je objasnila koordinator projekta Miluša Žugić poslodavcima je predstavljena zakonska regulativa koja podržava zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

- Poslodavcima smo predstavili na koji način je moguće ostvariti subvencije za zapošljavanje, mogućnosti i želje za radom osoba sa invalidite-

tom. Uz subvencije koje daje Zavod za zapošljavanje isplati se poslodavcima da zaposle osobu sa invaliditetom. Mi smo u okviru aktivnosti u pro-

„Status“. Trudimo se, iako mi kao nevladina organizacija kojoj zapošljavanje nije osnovna djelatnost, da primjerom pokazemo kako to treba da se radi i ohrabrujemo poslodavce da oni vide kako OSI hoće i mogu da rade, a da pri tom budu i vrijedni radnici – kazala je Žugić.

Ona je dodala da je od 2011. godine u njihovoj nevladinoj organizaciji stalno zaposleno pet osoba sa invaliditetom.

Na okruglom stolu su dvije osobe sa invaliditetom, zaposlene u okviru projekta, govorile o svom iskustvu na poslu, pa su poslodavci mogli da se upoznaju i sa njihovim videnjem rada.

Jedna od njih Biljana Nikolić kaže da radi godinu i da ima lijepa iskustva.

- Srećna sam i zadovoljna što radim, a najveća povala koju smo imali jeste da smo super radnici – kazala je Nikolić, zaposlena kao frizerka u okviru projekta. **S.D.**

Takođe, zbog vanrednih okolnosti uzrokovanih epidemijom koronavirusa broj objava koje kroz lična iskustva ili pojedinačne primjere stvaraju afirmativnu sliku o osobama sa invaliditetom kod šire javnosti i ohrabruju same osobe sa invaliditetom, je značajno revidiran. Prije svega mislimo na izvještaje sa sportskih manifestacija i pojedinačnih sportskih uspjeha osoba sa invaliditetom. Uočen je jedan svojevrstan paradoks koji je možda posljedica šireg društvenog pristupa. Naime, vrlo često se u namjeri da se OSI afirmišu ili afirmativno predstave pristupalo, mišljenja smo, nepotrebno patetičnom ili suviše sažaljivom tonu koji u biti može tretirati kao stereotip ili može uticati na stvaranje ili produbljivanje stereotipa. Izražen takav primjer je slučaj navodnog zlostavljanja dječaka u Dnevnom centru za njegu djece sa smetnjama u razvoju (Nikšić). Naime, ove objave su nastale na inicijativu roditelja dječaka a mediji se, pretpostavljamo, u namjeri da se problem sistemski rješi (manje potreba sa senzacionalizmom), nisu dovoljno dobro snašli i nisu napravili potrebnu selekciju informacija i citata pa je ono što je plasirano u vezi sa ovim slučajem ozbiljno ukazivalo na rizik nastajanja stereotipnog izvještavanja koje je za posljedicu moglo imati stereotipnu percepciju javnosti.

ПОБЕДА | Subota, 14. marta 2020.

Crom Gorom 13

NIKŠIĆ: Majka dječaka (14) sa psihofizičkim smetnjama nezadovoljna radom Dnevnog centra

Tražila sam snimak iz senzorne sobe u kojoj su mog sina obuzdavali vezanjem, ali mi je rečeno da kamera ne radi. Od februara ne ide

Đurković: Smiruju ga vezivanjem selotejpom i umotavaju u tepih

OSTALI PRIMJERI:

РОЖАЈАЦ ГОРАН ВУКОСАВЉЕВИЋ ПРИЈЕТИ ЗБОГ ТЕШКИХ УСЛОВА ЖИВОТА

Исјећи ћу се жилетом ако ми држава не помогне

Рожајац Горан Вукосављевић, отац четворо мајовите дјеце, запријетио је да ће се јавити предзграђом Симеоновачког суда у Београду уколико му подложеши хитно не помогнући да ријеши најомилане социјалне проблеме. Ријеч је о породици која живи у утрочном објекту, без воде и купатила, а прживаљава од социјала и нонца који Вукосављевић с тешком муком заради. Најмлађи члан овог домаћинства је дјерте са посебним потребама које је мјесечно пријемао Клиничком центру Црне Горе (КЦЦГ) а од првог септембра и у складу са градској болници Вукосављевић налазиша да су за малишана потребни скупојени лјекови.

— Моја дјеца прживаљавају од једног оброха дневно. Со-

Породица Вукосављевићи цјјала нам не долази у руке јер је тешком унапријед. Живимо од два утра дневно јер више не могу да им обезбиједим. Могао бих да радим за некога, али се нико не интересује. Неки стог сам на терену не бијали заради који је угор више да дјеци купим хлеб, али труда ми је уз лудан јер посла нема сваки дан. Када бих барем лекове за дјеце могао да рефу-

нестовљеног стамбеног простора у стан који им је обезбијењен посредством ове установе. Нашин пар мјесец Центру је сопственији је претпоставка да плаћа коришћење. — Од сматра тога ишће било никакта, па смо морали да се вратимо у свај стамбена просторија које смо измиштени, а у којем не би било добро да живи штакори, а не дјеца. Небројено пута сам се обратио предсједнику општине Бјују Вукосављевићу да испуни обећање које нам је дао, или он живи добро и не мари за сиротину — пожалио се Вукосављевић.

Директор рожајског центра за социјални рад Едик Хордјић није се јајао на број мобилног телефона доступан радикацији.

В.Ра.

ТРАГЕДИЈА СРПСКЕ ПОРОДИЦЕ У БЕЧУ

Мајка и ћерке умрле од глади

■ Прва токсиколошка истрага није показала трагове тројања. Детаљна анализа биће спроведена наредних недјеља, рекао је портпрапор бечке полиције

Аустријска полијија (илустрација)

близнакиње (18), које су лежале мртве на каучу.

Извештај о смрти присла на тјело мајке, пољаница је покренула истрагу и у смјеру наслике смрти.

Немоје се искушити ногубљност да је неко извршио насиље над њима, пошто пољница и ћерке нису познати власници. Мајка и ћерке брзе три пута су бјежале од насиљног супруга, односно оца, у Женску кућу.

Тек потоње је дошло до развода и муж се одселио, а мајка с ћеркама остало је сама са ћеркама.

Протичење се да је она имала проблеме са улогом са-
мохране мајке и је гоњена
хендикепираних ћерки.

Konkretnih stereotipnih objava nije uočenu u tako izraženoj mjeri, ali su ipak prisutni. Recimo tokom posmatranog perioda u 2019. godini uočeno je oko 20 stereotipnih objava dok je takvi objava u 2020. uočeno oko 15. Uglavnom se radi o izolovanim slučajevima a ne pravilnostima, tj. može se reći da se radi o izvjesnoj dozi nepažnje prilikom plasiranja informacija više nego o namjeri. Izuzetak su objave koje sadrže terminologiju koja se odnosi na OSI a kao u namjeri diskreditacije ili uvrede trećih lica (uglavnom ideoloških i političkih oponenata).

PRIMJER (autorki tekst IN4S):

Ако сте сад помислили да је ово све што спремамо за вас опет сте се преварили! Имамо посебну понуду за људе са хендикепом и обольеле. Знамо да су дискриминисани многи, али хендикепиранима је посебно тешко, посебно онима што болују од националне свијести и од памћења. За све вас који сте Срби и који памтите ко вас је mrзио и mrжњуширо, ко је на вашу штету кривотворио и вашим вриједностима се отворено спрдоа, ко је помагао да се ставите ван закона, ко је учествовао у референдумској краји, ко је селективно гледао на право и демократију, ко се радовао и помагао у вашој пропasti, ко је учествовао у власти па после опрао руке, коме сте безвредни и ко је спреман да вас прода вазда јер и онако не ваљате боба, спремамо потпуно једноставан и бесплатан третман. За све оне који су под хендикепом обольели од досадног синдрома мишљења да свака јавна дјелатност подлијеже јавној одговорности нудимо кратку и ефикасну терапију заборава и самозaborava. Заражени вирусом елементарног самопоштовања,

ZAKLJUČAK

Poređenjem kvantitativnih podataka dobijenih monitoringom medijskog sadržaja u posmatrаниm periodima (1. mart – 31. maj 2019. i 1. mart – 31. maj 2020. godine), možemo zaključiti da je došlo do značajnijeg povećanja pominjanja starijih lica u medijima u 2020. godini. U tri posmatrana mjeseca 2020. godine plasirano je 485 medijskih objava više u odnosu na isti period 2019. godine. Komparacija ova dva posmatrana perioda značajna je iz razloga što se na taj način može utvrditi postojanje razlika u obimu i način u medijskog izvještavanja o starijim licima u, uslovno rečeno, „redovnim“ okolnostima, što bi bila 2019. godina i okolnostima obilježenom krizom (u konkretnom slučaju Covid-19), kakva je bila 2020. godina. Već na osnovu broja medijskih objava u 2020. može se zaključiti da su stara lica u značajnijoj mjeri bila predmet medijskog izvještavanja u periodu obilježenom javnozdravstvenom krizom (2020. godina).

Kada je u pitanju publicitet posmatrane teme „osobe sa invaliditetom (OSI)“, uočene su značajne razlike u pogledu kvantitativnih pravilnosti u poređenju sa publicitetom teme „stara lica“. Naime, dok je kod teme „stara lica“ došlo do izraženog porasta publiciteta u 2020. u odnosu na 2019. godinu, o temi „osobe sa invaliditetom“ mediji su manje izvještavali u tzv. kovid godini u poređenju sa uporednom godinom (2019). Ovo je bilo posljedica aktivnosti kako medija tako i ostalih subjekata koji su tokom 2019. godine inicirali ili bili nosioci brojnih medijskih objava u kojima se pominje OSI (državne institucije, lokalne samouprave, NVO i sl.) Naime, ograničenje kretanja, okupljanja na javnim mjestima i ostale epidemiološke mjere (druga polovina marta i gotovo čitav april 2020.) za posljedicu su imale osjetan pad broja organizovanih aktivnosti poput konferencija, debata, kampanja, radionica, obuka, a koje su u posmatrana tri mjeseca 2019. godine zapravo odredile čitav ostvareni publicitet teme „osobe sa invaliditetom“ u tom periodu. Međutim, dok je evidentiran pad broja objava o OSI u vezi sa pomenutim aktivnostima, uočen je porast broja objava u kojima se osobe sa invaliditetom posebno tretiraju, tj. izdvajaju od drugih ranjivih kategorija stanovništva (starija lica, lica sa komorbiditetima...) u pogledu sprovođenja epidemoloških mjera. Dakle, radi se o tzv. pozitivnoj diskriminaciji tj. afirmativnoj akciji.

Za medijska pominjanja starih lica u posmatranom periodu 2019. godine (godine prije Covid-19 pandemije) konstatovano je da ona nisu u dovoljnoj mjeri bila zastupljena u medijima, da je publicitet u 2019. godini dominantno generisan pominjanjima starih lica od strane drugih subjekata, institucija i organizacija, da je direktni glas starih u medijima bio u nivou izolovanih slučajeva, da je akcenat stavljen na stereotipnom viđenju starijih lica kao siromašnih, nemoćnih, inferiornih i sl., da nije bilo suštinske medijske inicijative koja bi inkluzivno pristupila izvještavanju o starijima i td.

U periodu pandemije Covid-19, ukazujući na objektivno postojeći veći rizik od obolijevanja kojem su bile izložene stare osobe, direktno i indirektno slala se poruka javnosti o posebnoj ugroženosti ovog dijela populacije. U uslovima u kojima imamo već postojeće stereotipe o starijim licima kao bespomoćnim, ugroženim, nemoćnim i tome slično, o čemu svjedoče nalazi iz 2019. godine, ovakvi medijski sadržaji predstavljaju pogodno tle za reafirmaciju i potvrđivanje stereotipa o starim licima.

Kao i kod kvalitativnog pregleda medijskih objava za temu „stara lica“ i kvalitativni pregled objava za temu „osobe sa invaliditetom“ ukazuje na to da su medij zbirno imali afirmativan pristup prilikom izvještavanja o ovoj temi. Dakle, kada su u pitanju potencijalne ranjive kategorije stanovništva mediji

imaju izražen senzibilitet iako se u većem obimu radi o prenošenju stavova ostalih subjekata, odnosno informacija o aktivnostima ostalih subjekata. Ponavljamo, inicijativa medija o ovim temama pišu samostalno i afirmativno (pozitivno) je prilično niska i više je stvar senzibiliteta konkretnih autora (novinara i novinarki) nego samih medija.

METODOLOGIJA

Monitoring medija predstavlja detaljno praćenje medijskog sadržaja na osnovu ranije utvrđenih kriterijuma i ciljeva. Monitoring medijskog sadržaja moguće je sprovoditi u odnosu na instituciju, ličnost, događaj, odnosno u odnosu na sve ono što je predmet medijske pažnje. Osnovna funkcija monitoringa medijskog sadržaja je unapređenje medijske prezentacije određenog subjekta (pojave), odnosno, određivanje realne slike/pozicije subjekta u cjelokupnoj medijskoj sceni.

PRAĆENI MEDIJI

Za potrebe ove analize izvršen je monitoring sadržaja televizija sa nacionalnom pokrivenošću u Crnoj Gori, 3 dnevna lista i jednog nedjeljnika i najposjećenijih online medija u Crnoj Gori.

Dnevni listovi i nedjeljnici: VIJESTI, DAN, POBJEDA, VEČERNJE NOVOSTI I MONITOR

Televizije: (GLAVNE INFORMATIVNE EMISIJE) RTCG1, Vijesti, TV 777, TV Nova M i TV Prva;

Web portali: PORTAL VIJESTI, PORTAL RTCG, CdM, ANALITIKA, ANTENA M i IN4S

ANALITIČKI PARAMETRI:

Da bi analizom uspjeli da odgovorimo na istraživačka pitanja potrebno je napraviti adekvatnu bazu podataka. Prije svega, potrebno je definisati parametre i programske segmente nad čijim sadržajem bi bio sproveden monitoring.

- Ton objave (trostepena skala)

Ovaj parametar trebalo bi da ukaže na kvalitet ukupne komunikacije u vezi sa posmatranom temom, odnosno pozitivnim će se smatrati one objave u kojima se afirmativno izještava o izdvojenoj grupi stari/OSI – cilj unapređenja prava i povećanje vidljivosti.

Negativne ukazaće na eventualno postojanje objava koje produbljuju diskriminaciju/ugroženost bilo kroz negativno pominjanje bilo kroz protekcionističko ili stereotipno izještavanje.

Neutralne objave podrazumijevaju pominjanja bez zauzimanja stava.

Posmatrani periodi:

mart, april, maj 2019.

mart, april, maj 2020.

Ova publikacija je izrađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove Evropske unije.